

מעמקים

מעובד מתוך שיעורי הרב יצחק שפירא

ראש ישיבת 'עוד יוסף חי'

בס"ד | פרשת תצוה־זכור | תשפ"ה | גיליון 38

כיצד נלחמים בעמלק?

(עמוד 3)

על מה מרדכי ואסתר מסרו את הנפש?

לזרום עם הנהגת ה'

(עמוד 5)

כוונות חג הפורים

שער הכוונות – דרושי חג הפרים

(עמוד 17)

הַקְדָּמַת הַמַּעֲרֶכֶת

שבת שלום לקוראי מעמקים היקרים! לפניכם עלון חדש מלא בדרושים **לקראת חג הפורים** ובתוכן חסידי – מאמרי 'השכלה' ו'עבודה', והתבוננויות מרתקות.

המאמר הראשון **כיצד נלחמים בעמלק?** עוסק במהותם של בגדי הכהן הגדול המוזכרים בפרשת השבוע, וכיצד הם עוזרים לנו להילחם בעמלק אותו אנו זוכרים בשבת.

לאחר מכן אנו עוברים לשיעור מלא וגדוש בתוכן לקראת חג הפורים, **לזרום עם הנהגת ה'**, על מסירות הנפש המיוחדת שהייתה בזמן מרדכי ואסתר, ביאורים נפלאים במגילה, ועוד.

המאמר הבא, **שער הכוונות – דרושי חג הפורים**, מבאר את מהותו של יום הפורים על פי האר"י הקדוש בשפה שווה לכל נפש ומתיישבת על הלב.

המדור הבא הוא **התבוננות בסיפורי צדיקים**, בו נלמד מהי הדרך המיוחדת להתקשר לצדיק רבי זושא זי"ע.

כעת אנו עוברים לרעיונות קצרים אך יסודיים בענייני חג הפורים: **לשמוח כמו שיכורים** – על הלחן של מו"ר הרב יצחג גינזבורג שליט"א 'ליהודים היתה אורה ושמחה'. **דמויות המגילה בנפש** – על דמויות המגילה כפי שהם ממש בתוך הנפש שלנו. **ולבסומי בפוריא** – על מהות החיוב.

ולבסוף, **שאלות ותשובות בעבודת ה'** – הפעם על השמחה בעבודת ה'.

שבת שלום ומבורך, **המערכת**

כיצד נלחמים בעמלק?

מה עמלק מייצר לנו? וכיצד הציץ של הכהן הגדול עוזר לנו להילחם בו? ומה המחשבה הכי פשוטה בעולם?

השבת היא שבת 'זכור', בה אנו זוכרים את מה שעשה לנו עמלק. חז"ל מסבירים (ראה תנחומא ט) שעיקר החטא של עמלק היה שהוא קירר לנו את עבודת ה' החמימה שהייתה לנו כאשר יצאנו ממצרים. בחסידות מוסבר שעמלק מקרר אותנו על ידי שהוא מייצר לנו ספק, ועיקר המטרה שלנו בעבודת ה' היא שלא יהיה לנו שום ספק.

מלבד זכירת עמלק שאנו מקיימים בשבת, בפרשת השבוע אנו קוראים על בגדי הכהן הגדול. ללבושי הכהן הגדול יש משמעות רבה בשבילנו, כי הם מגלים לנו מה הם הלבושים שהנשמה רוצה להתלבש בהם. הכהן הגדול עטור כולו בלבושים שמבטאים הכי טוב את הנשמה, ובהם היא חפצה להתלבש. הנשמה חפצה להתלבש בלבושים שמבטאים את הרצון שלה להיות קשורה לה', ואת הרצון של ה' להיות קשור אליה.

שלושה בגדים עם אותיות

כאשר נתבונן נשים לב, שבשלושה בגדים מתוך שמונת בגדי הכהן הגדול חקוקות אותיות:

א) על כתפות האפוד היו חקוקים שמות שבטי ישראל, "אבני זכרון לבני ישראל" , המבטאים את הרצון שלנו שה' יזכור אותנו ויתעניין בנו.

ב) על הציץ היה כתוב בשתי שורות "קודש להוי"". לפי חלק מהדעות ה"קודש להוי"" היה כתוב מלמטה למעלה – בשורה התחתונה היה כתוב "קודש ל-", ובשורה העליונה היה כתוב "הוי"". השורה התחתונה מייצגת את הפנייה שלנו לה', והשורה העליונה מייצגת את הפנייה של ה' אלינו.

ג) על אבני החושן היו כתובים שמות שבטי ישראל, אך היה בו גם את האורים ותומים. האורים ותומים הם גווילים קטנים עם השם המפורש, שהושמו בתוך קפלי החושן. החושן יחד עם האורים ותומים שבו מייצג את הנוכחות של ה' בקרבנו.

שלושה שלבים בעבודת ה'

בעבודת ה', שלושת הבגדים הללו של הכהן הגדול, הינם תהליך של שלושה שלבים:

א) כתפות האפוד הם השלב בו האדם פונה לה' מתוך המציאות שלו. האדם נושא את מציאותו 'על הכתפיים' שלו, והוא חש שהיא מכבידה עליו. כובד המשא גורם לאדם לרצות שמישהו יתעניין בו ובמשא שהוא סוחב על כתפיו, וכך יקל עליו. מתוך תחושה זו האדם פונה לה', ומבקש ממנו שיזכור אותו ויתעניין בו.

הפנייה לה' שמיוצגת על ידי כתפות האפוד היא קדושה, כשם שכתפות האפוד הינם חלק מבגדי הקודש של הכהן הגדול. אך אם נבודד את

כתפות האפוד משאר הבגדים ונעמיד אותם לבדם בפני עצמם – נשים לב לחיסרון שקיים בהם, והוא שהאדם פונה לה' מתוך שהוא נתון בתוך עצמו ובתוך הכבדות שלו. כאשר הפנייה שלי לה' היא מתוך שאני נתון בעצמי, התוצאה מכך היא שאני מטיל ספק האם ה' באמת נענה לי. בשלב זה לא ברור לי שה' 'חותם' על התפילה שלי, ואינני מרגיש שה' מתעניין בתפילה שלי. הספק האם ה' מתעניין בתפילה שלי – הוא העמלק עליו דיברנו קודם.

ב) הדרך להילחם בעמלק הוא על ידי הציץ, המבטא את ה' שמציץ ונותן לנו במתנה להסתכל על המציאות מתוך נקודת המבט שלו. לפי נקודת המבט של ה', הכל חלק ממנו, ואם כן ה' לא רק זוכר אותי בתור מישהו חיצוני לו, אלא הוא נותן לי מתנה לראות שמצידו אני חלק ממנו. היכולת לעלות מהכתפיים לראש, ולחשוב כמו ה', שמצדו הכל חלק ממנו - היא עיקר התשובה שה' עונה לי על הפנייה שלי אליו בתפילה.

המתנה הזו היא עיקר המלחמה לה' בעמלק. המלחמה שלי בעמלק היא שימת הלב לכך שלחשוב שאני קיים בוודאי והנוכחות של ה' מוטלת בספק – זו מחשבה פחות מסתברת ופשוטה; ואילו לחשוב שמצד ה' הכל זה הוא – זו המחשבה הכי הפשוטה והכי מתיישבת על הלב.

ההצצה שה' מציץ עלינו היא אמנם פשוטה ביותר ומתיישבת על הלב, אך על האדם לצאת מעצמו כדי להצליח להסתכל מצד הקב"ה, ואז המחשבה שהכל חלק ממנו נהיית הכי פשוטה שיכולה להיות.

ג) לאחר שיצאתי מעצמי וקיבלתי את המתנה מה', החושן הוא השלב בו ה' יורד לשכון בתוכי. ה' מתחבא ממש בתוך המציאות שלי, כמו האורים ותומים שמסתתרים בין קפלי החושן. מתוך המקום שה' שוכן בתוכי, הוא מורה לי את הדרך ומכוון אותי, כמו האורים ותומים שכיוונו את עם ישראל והורו להם את דרכם. כאשר האורים ותומים היו עונים תשובה, הם היו מאירים את אותיות השבטים החקוקות על אבני החושן. כך גם כאשר מאירה בתוכי הדרך הנכונה בה עלי לצעוד, זוהי הארה המגיעה מה' השוכן בתוכי.

לבושי הנשמה

כל הלבושים של הכהן הגדול הם מה שהנשמה מתלבשת כאשר היא עומדת לפני ה'. כאשר הנשמה עומדת לפני ה', החלק שהיא שמה את עצמה לפי ה' הוא האפוד, החלק שבו היא חושבת כיצד ה' מסתכל עליה כחלק ממנו הוא הציץ, והחלק שבו ה' מתגלה בתוכה הוא החושן.

כיון שאנו בשבת 'זכור', בה אנו עוסקים במלחמה בעמלק, הבגד הכי 'נוגע' לנו הוא הציץ של הכהן הגדול. הציץ גורם לנו לשים לב מהי המחשבה הפשוטה באמת – שכאשר מסתכלים מצד ה', הכל חלק ממנו – כולל אותנו.

שנזכה להתרומם לנקודת המבט של הקב"ה, ולשים לב לכך שהיא הכי פשוטה בעולם...

לזרום עם הנהגת ה'

מהי מסירות הנפש המיוחדת של מרדכי ואסתר? למי ה' מתחפש במגילה? ולמה אנו מצפים בימות המשיח?

אני רוצה לקרוא פה במאמר 'וצדיק יסוד עולם' משהו שקשור לפורים, שנמצא בדיוק במקום שהפסקנו בפעם הקודמת (בתחלת הפסקא השניה של אות ד', בעמוד קמה). נקרא משהו קצר, כיון שזו הקביעות של השיעור שלנו, ויצא ממש בהשגחה פרטית שזה ההמשך. לכן חשבתי לקרוא משם קצת.

ההגשמה היא בציור הנפש

כשהלל אומר "אם אני כאן וכו'" אין "אני" זה קאי על תדמיתו האישית של הלל. (גם לא התדמית והציור העצמי שמצד הנפש האלקית, וכידוע "מאמר הלל הזקן לתלמידיו כשהיה הולך לאכול היה אומר שהוא הולך לגמול חסד עם העלובה ועניה הוא גופו... כי הוא עצמו אינו רק נפש האלהית לבד כו'", שיש בזה "ציור" דקדושה), אלא "אני" הנ"ל קאי על "שכינתא דאיקרי אני" ממש ודוק. מכאן נמצא שאין להחליף בין גלוי "עצומ"ה" שבגוף הצדיק לבין גלוי "ציור" נפשו, שבגלוי "ציור" נפשו יש משום "הגשמה" ו"ממוצע המפסיק" ח"ו אם ידמהו לאלקות ממש ח"ו, אך "לא הוא הנותן ח"ו" כנ"ל וד"ל.

יש פה משהו חשוב: אם אני מצייר את האישיות דרך הציור שיש לי על הנפש שלי – זו הגשמה. אבל אם אני מצייר שיש עצם שמחייה גוף, זה לא נקרא הגשמה. זה מפתיע קצת, אבל לא נאריך בזה. העיקר הוא ההמשך, לעניין פורים.

התפשטות משה שבכל דור מביא את עמ"י למסר"נ

(והוא ענין "ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלות נר תמיד", ומבואר בדא"ח (ראה ד"ה וקבל היהודים תרפ"ז ובכ"ד) שמשה רבינו ע"ה, וכן אתפשטותא דמשה שבכל דרא ודרא (ע"ד מרדכי היהודי שעמד בפרץ כמשה בדורו, כמבואר בחז"ל במד"ר עה"פ "איש יהודי"), מקשר ומחבר יחד נשמות ישראל ומחברן לאלקות (בבחינת "ממוצע המחבר") דזהו אומרו "ואתה תצוה את בני ישראל", "תצוה" מלשון צוותא וחבור. ואזי "ויקחו אליך שמן זית זך" שנש"י על ידי עבודתם בתורה ומצות יוסיפו גלוי אור במדרגת משה גופא [כאשר אנו מקיימים תורה ומצוות זה מוסיף במשה] **(ודוקא כאשר ע"י לב נשבר ונדכה, בחינת "כתית", יגיעו לעצם המאור – "למאור"), ואזי יהיה "נר תמיד".**

והיינו כידוע, שבכל פרשת תצוה אין משה נזכר בשמו אלא בלשון נוכח בלבד, פנים בפנים – "ואתה". והוא ענין עליתו לשרש נשמתו שבבחינת אין [שהוא החלק שאמרנו מקודם שאין עליו ציור] **(סוד עצם המים העליונים שמעל לרקיע, עליהם נאמר "מן המים משיתהו" וד"ל) ובסוד ה"חלוק לבן" שבו שימש מרע"ה בשבעת ימי המלואים** [בשבעת ימי המילואים משה רבנו משמש בחלוק לבן, אבל אלו לא בגדי לבן של כהן גדול. לכהן גדול יש שמונה בגדים כשמשמש בחוץ וארבעה בפנים, אבל למשה רבנו היה רק בגד אחד – חלוק לבן. הכל אצלו פשטות, בלי שום הרכבה. כתוב שהבגדים של הכהן הגדול, שמונת הבגדים הם כנגד שם הוי׳ ושם א-דני. אבל חלוק לבן הוא רק פשטות], **עיין בכל זה בסה"ק קדושת לוי ובדא"ח בכ"ד. והוא הענין המתבאר כאן, שבחינת ה"ממוצע המחבר" שבמשה היינו סוד החיה־יחידה שבנשמתו, שלמעלה מכל ציור עצמי ושם פרטי דבחינת נר"נ. אך על ידי העלאת מ"ן עצמיים דנש"י בעבודתם הטהורה (הבאה ע"י ההתקשרות אותה השיגו בזכות משה) נפעל – "ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלות נר תמיד", והיינו שמזה תתעורר המשכת הנר"נ דעצם אור המקיף דנשמת משה, שאזי תורגש אלקות ממש גם מצד ציור נפשו שבבחינת "נאמן פשוט" ו"צדיק פשוט" לע"ל, וכמו שיתבאר לקמן.**

מתוך הדברים הללו נדבר קצת על פורים. מה הרב מסביר? הוא מסביר פה על מרדכי, שהוא הביא את עם ישראל למסירות נפש על היהדות. זאת אומרת שבעצם העניין של משה רבנו הוא להביא את עם ישראל למסור את הנפש על האמונה ביחוד ה׳.

אז עכשיו צריך לשים לב לנקודה חשובה. לכאו׳ בסיפור המגילה החלק שעם ישראל מסר את הנפש כדי להיות מחובר לקב״ה לא כל כך כתוב, אלא מופיע יותר בחז״ל ופחות במגילה. המקום היחיד בו רואים שיש מסירות נפש הוא אצל מרדכי ואסתר. אצל מרדכי כאשר ״לא יכרע ולא ישתחוה״, ואצל אסתר כאשר היא נכנסת אל המלך מתוך ידיעה שאחת דתו להמית למי שהמלך לא יושיט לו את השרביט.

אבל גם אצל מרדכי ואסתר יש קצת חידוש במסירות נפש שלהם, צריך להתבונן בה. וממילא מה ההבדל בין המסירות נפש שאצל מרדכי למסירות נפש שאצל אסתר, ואיפה זה בא לידי ביטוי אצלנו.

בין המסר״נ של מרדכי ואסתר לבין של חנניה מישאל ועזריה

המסירות נפש הכי מפורסמת שיש בתנ״ך היא לא מרדכי ואסתר, אלא בדור שקצת קדם להם – חנניה מישאל ועזריה הם הדוג׳ למסירות נפש. וזו לא רק מסירות נפש שכתובה, אלא כתוב שהם אומרים – אנחנו מוסרים את הנפש וגם אם ה׳ לא יציל אותנו לא אכפת לנו אנחנו מוסרים את הנפש. זה ממש ביטוי חריף שם. וזו הדוג׳ העיקרית.

אצל מרדכי ואסתר זה פחות בולט. אז צריך לחשוב טוב מהי המסירות נפש של מרדכי ואסתר. למה הם מוסרים את הנפש, ועל מה.

קודם נגיד משהו פשוט: מרדכי ואסתר באופן פשוט לא מוסרים את הנפש על עבודה זרה. חנניה מישאל ועזריה זה על עבודה זרה (ע"פ פשט, לא ניכנס לשיטת התוס'). ובמגילה בפשט זה לא על עבודה זרה.

מה שאנחנו צריכים להסביר עכשיו הוא על מה יש מסירות נפש במגילה. וממילא על מה יש את המסירות נפש גם בעבודת ה', אצלנו.

נגיד את זה עוד פעם בהשוואה לחנניה מישאל ועזריה שבאופן פשוט זה היה על ע"ז, מאוד בהיר על מה אתה מוסר את הנפש – על לא לעבוד ע"ז. זה מאוד פשוט. יש נאמנות. וכמו שאדמו"ר הזקן כותב בספר התניא שאדם לא מוכן להיפרד מאלקות ולכן הוא מוסר את הנפש. אבל אצל מרדכי ואסתר זה נסתר יותר כשם ה' שבמגילה. ובאמת המסירות נפש היא כמעט הפוכה. היא לא להגיד שהקב"ה נמצא פה והפסל נמצא פה ואתה צריך להחליט שאתה הולך על הקב"ה ולא על הפסל. אלא אתה צריך להחליט שהקב"ה נמצא דווקא בתוך אחשורוש, ועל זה אתה מוסר את הנפש. זהו כיוון הפוך מבחינת נפשית.

מה הכוונה שאתה מוסר את הנפש? אתה מוכן לקבל את ההנהגה של ה' את המציאות. וההנהגה היא שהוא מתחפש ומסתתר בתוך המציאות הקיימת בתוך הטבע. כמו ששם ה' לא מוזכר במגילה ושבאופן פשוט הכל הולך בדרכי הטבע, ואחשורוש נקרא המלך כאילו הקב"ה מתחפש לאחשורוש, והמלך שכתוב סתם במגילה הוא מלכו של עולם. כל הדברים הללו באים להגיד שכאשר אני מדבר על מסירות נפש זה הולך לכיוון ההפוך, איך הקב"ה מתחבא בתוך הטבע. לא שיש אלטרנטיבה ואתה צריך להחליט על מה אתה הולך, אלא אתה צריך להיכנע לכך שהקב"ה מחליט להסתתר בתוך הטבע. זה עיקר המסירות הזו.

עכשיו ננסה להסביר את המסירות נפש הזו, שלכאו' היא לא משהו שכתוב בשולחן ערוך. אם כן צריך להבין מהי.

אסתר מוכנה להתחתן עם אחשוורוש

הקושיא הכי מעיקה לכל יהודי שיש לו קצת יראת שמים היא – מה פתאום אסתר מתחתנת עם אחשורוש. זה משהו שאין לו הבנה. הרי לכל אחד שיש לו בת שהוא קצת אוהב אותה ויש לו קצת יראת שמים היה אומר לבת שלו לעשות צלקת על הפנים ונגמר הבלגן. עם מי הוא יתחתן? עם אחת

שיש לה כזו צלקת?!... בפשט זה לא מובן.[א]

זה לא מובן לא ברמה ההלכתית וגם ברמה הכי פשוטה. עם ישראל עבר דברים בסגנון הזה. היו צריכים להתגייס לצבא הגויים, ופחדו להיות במצבים שלא יקיימו תורה ומצוות יתרחקו מהמשפחה ומהקהילה, ואכן עשו לעצמם הרבה מומים. פה לא צריך משהו יותר מידי גדול כדי שאחשורוש לא יבחר בה. אז אמנם היא לא ביקשה דבר, אבל כן מה שהגי יגיד, רק מה שהמאפר יגיד...

בסוף, בפשט המגילה זה לא מוזר אלא מאוד מובן – כנראה שהיא פשוט רצתה להתחתן עם המלך... אם זה היה סיפור ילדים, ברור שהפשט הוא שהיא רוצה להתחתן עם אחשוורוש והיא פשוט יודעת לעשות זאת יותר טוב מכולם ובדרך מבריקה. בגלל שהיא לא מתייפה והיא הולכת עם הצניעות והפשטות, החן שלה, היא 'אותנטית' לכן היא הצליחה. אבל אחרי הסבר כזה אפשר לומר שהיא מצליחה להגיע ליעד של להתחתן עם המלך, אך לקרוא לה "אסתר הצדקת" זה כבר לא מובן... אף אחד לא יכול לקרוא את המגילה ככה, ואפילו אסור לקרוא את המגילה ככה. אבל כנראה שכן אפשר לכתוב את המגילה ככה. ככה כתבו אותה. שייראה לנו בפשט שהיא מצאה חן בעיני המלך, והיא הלכה על זה.

ביחס לנקודה הזו אני רוצה להסביר את מסירות הנפש המיוחדת שיש אצל מרדכי ואסתר.

בין שלמה לאחשוורוש

יש וואר מאוד יפה של הרב יצחק, משווה בין שלמה המלך לאחשורוש. הם דומים גם בריבוי נשים, וגם בכך שיש להם את כל העושר והאושר. ויש אריכות גדולה לתאר זאת. אצל המלכים הגויים האחרים שיש עליהם הרבה תיאורים, אין תיאור של התשוקות והתאוותנות כמו שיש אצל שניהם. הם מיוחדים בזה, שלמה ואחשורוש. הרב יצחק אמר על כך[ב] שבזמן שהיה נבואה הקב"ה היה גלוי ואנחנו לא נענינו לנוכחות של ה' כמו שצריך, הדוג' לכך היא מלך יהודי שנושא נשים נכריות. זו הדוג' למצב בקשר שיש בין הקב"ה לעם ישראל. שהקב"ה מופיע כהקב"ה כאלקים כמנבא ואנו לא נענים לנוכחות שלו כמו שצריך ואנו נראים כמו נשים נכריות שמעניין אותנו דברים אחרים ולא הקשר עם הקב"ה.

מאז שאין נבואה הקב"ה מתחפש, נבלע בתוך הטבע, נעלם, נמצא בתוך המציאות עצמה, והוא מתחפש למלך גוי.

[א] **שאלה**: היא הייתה ירקרוקת ממילא, וזה לא עזר לה, אז גם שום דבר אחר לא יעזור. **תשובה**: אני מדבר על פי פשט, אתה אומר תירוץ עפ"י דרשת חז"ל, וגם הוא דחוק.

[ב] אני לדודי עמ' נט בהערה.

וכל הנוכחות שלו במציאות היא רק האמונה שיש לנו, שזה מלך גוי שמתחתן עם יהודיה.

שוב, המשל בימי שלמה הוא מלך יהודי ואישה נכריה, והמשל בימי תחילת תורה שבע״פ הוא מלך גוי ומלכה יהודיה.

ננסה להבין את המסירות נפש לפי הווארט הזה.

המלך הגוי בזמנינו

לפני כן נקשר זאת גם למציאות שלנו:

אנחנו חיים כמובן במציאות שנבואה לא שכיחה, ״אין חזון נפרץ״. וכמו כן יש כ״כ הרבה דורות אחורה שאין חזון נפרץ. לא כמו מרדכי ואסתר שזה עוד היה טרי. היו שם נביאים שהסתובבו באותה תקופה של סוף הנבואה. יתכן שגם אז הנביאים לא היו הדמויות הכי בולטות. וזה באמת מפתיע שבזמן מרדכי ואסתר יש נביאים והם לא הדמויות החזקות, אפילו בהנהגה הרוחנית, מי שייצג את היהדות (פה יש גם את דניאל וגם את מרדכי שהם לא נביאים ובזמנם יש נביאים ובכל זאת הם החזקים. ויש עוד דמויות של עזרא ונחמיה שלא היו נביאים, ובכל זאת דווקא הם היו המנהיגים).

אז הנבואה נחלשת. והיום כבר דורות על גבי דורות שאין נוכחות של ה׳ חזקה כמו בזמן הנביאים, ובוודאי לא כמו בזמן משה רבנו.

אז הקב״ה מתחבא. וכל העבודת ה׳ שיש לנו היא במובן מסוים כאילו בינינו לבין עצמנו. אם אני מסתכל על אסתר ואחשורוש, כל ההתמסרות שלה היא בסוף התמסרות למלך אחשורוש שהוא גוי. מה הוא מבין מה באמת היא רוצה בכלל? בסוף הוא מלך גוי.

אם אני עובד את ה׳, הקב״ה מתייחס בצורה מאוד מנוכרת. הוא מתנכר לגמרי לכל העבודת ה׳ שלי כביכול. יוצא שאני הרבה פעמים מרגיש שאני כביכול מדבר עם עצמי. אני רוצה לדבר עם ה׳, ללמוד תורה, אני מרגיש שאני מאוד רוצה להתאמץ, ואני כל כך מיואש מכל הדורות האלה שאני בכלל לא מצפה שה׳ ינבא אותי ויגיד לי – רצית ממני משהו? פנית אלי? - אין הו״א כזו שאני אתחיל ללכת בדרכי הנבואה ופתאום תשרה עלי הנבואה. אמנם יש שניסו ללכת על זה, אבל זו לא העבודה שהתקבלה בדור הזה אפילו כשחזרו לארץ.

אז מה רואים? שככל שהזמן עובר יותר מתקבע שהקב״ה מסתיר את עצמו ומתנכר כביכול לכל הקשר שאנו רוצים לייצר איתו. וזה נקרא שהקב״ה בעצם מתחפש לאחשורוש.

אז מה קורה פה? הקב״ה מתנכר לנו ומסתתר, לכן המגילה נקראת מגילת אסתר וזה העניין של אסתר המלכה, שתיכף נסביר בעבודת ה׳ מה זה אומר. ואחשורוש הוא הדוג׳ הכי טובה לקב״ה.

ה' מתחפש דווקא לאחשוורוש

כאשר ה' מתנכר, לכאורה הוא היה יכול להתנכר ולהתחפש לא רק לאחשורוש. יש הרבה דמויות שרצו להיות דומות לקב"ה, ודווקא אחשורוש שלא רוצה להיות דומה לקב"ה... פרעה שאמר "לי יאורי ואני עשיתיני", נבוכדנאצר שאמר "אדמה לעליון", ועוד.

בדומה לכל הנשים שהתחרו על אחשורוש, ואסתר נבחרת על אף שהיא לא עושה דבר. כך אחשורוש שלא עושה דבר מצליח. מי מוצא חן בעיני הקב"ה שהוא חיקוי מוצלח? דווקא אחשורוש. למרות שהוא לא מנסה. אין לו שאיפה כזו. בכך הוא דומה לאסתר. אסתר המלכה ואחשורוש הם זוג מוצלח בעניין הזה. שידוך מהשמים. שניהם מוצאים חן למרות שהם לא עושים שום השתדלות בעניין. וכמו שאמרו על אסתר שזה אותנטי, שהיא לא עושה דבר ולכן היא מתקבלת אצל המלך, כך זה ממש אצל אחשורוש.

כי כל מי שמנסה להיות דומה לקב"ה לא יכול להיות משל לקב"ה. כי הקב"ה לא מנסה להיות דומה לאף אחד. כמו שאנו אורמים באדון עולם "להמשיל לו להחבירה", אין מישהו שדומה לו. זה לא מוצלח אם אתה מנסה להיות דומה. ואם אתה לא מנסה להיות דומה – אז אתה באמת דומה. זה מתהפך.

ננסה להסביר למה כאשר הקב"ה מנסה להתנכר לנו הוא מתנכר בצורה כזו שהדמות שהוא מתחפש אליה היא דווקא אחשורוש.

נעשה את אותו חשבון, נחזור עליו, רק נראה אותו מכמה זוויות. למה הקב"ה רוצה להתחפש דווקא לאחשורוש? כי הוא באמת הדמות הכי מוצלחת, הוא לא מנסה לחקות אף אחד, שקוע בענייניו. לא מעניין אותו שום דבר מלבד להיות המלך. כאשר הקב"ה רוצה לגלות את עצמו אלינו בצורה הכי טובה, ככה הוא מגלה את עצמו אלינו. ככה הוא באמת נראה. הוא נראה שהוא עושה את מה שהכי 'בא לו'. כל העולם הזה הוא מה שבא לו, וזה מה שהוא עושה.

מדוע ההתחפשות לאחשוורוש נראית כהתנכרות

אז למה בכל אופן זה נראה לנו התנכרות? באמת הוא מתנכר לנו או באמת לא מתנכר לנו? אם זה משל כל כך טוב למה זה נראה לנו התנכרות? נגיד בצורה אחרת: לכאו' אנו צריכים להגיד שהוא בכלל לא מתנכר. סוף סוף הוא מגלה את עצמו. עד עכשיו הוא לא גילה את עצמו. למה זה נהיה דבר והיפוכו כל כך?

הקב"ה רוצה להגיד שיש אותנו ויש אותו שמגיע מלמעלה והוא מנבא אותנו, מופיע עלינו כמו שכתוב "כפה הר כגיגית", זה מייצר שניות. זה לא במקרה שאנחנו נהיים כמו גויים, משולים לאישה נכריה. אנו מרגישים שאם הוא יהיה נוכח וגם אנו צריכים להיות נוכחים אנו חייבים להיפרד ולהיות מציאות חיצונית ואנו צריכים את

העצמאות שלנו וממילא אנו נהיים נכריים לה׳.

אז ה׳ אומר – נעשה הפוך: כלומר אני לא רוצה להיות משהו מנותק מהמציאות. אלא המציאות היא גם אני. או אני הוא גם המציאות. גם אני בתוך המציאות. כלומר הקב״ה רוצה להיות נוכח ממש בתוך המציאות לא כמשהו זר לה, עד כדי כך שלהגיד שיש הקב״ה יהרוס את כל המגילה. צריך שהוא יהיה נעלם לגמרי. אבל הנעלם פה הוא בשביל להגיד שהוא הכי נוכח פה. בשביל זה הוא נעלם. שהוא ממש ממש פה.

הסבר הדברים בעבודת ה׳

נסביר זאת ממילא קצת בעבודת ה׳:

יהודי מתפלל לקב״ה. הוא יכול להתפלל ולהרגיש שכשהוא מתפלל לה׳ הוא משהו נפרד וזר והוא מאוד רוצה שה׳ יופיע עליו מלמעלה. אבל אז באמת הקב״ה זר למציאות. או יותר נכון: המציאות זרה לקב״ה.

נגיד בצורה חריפה: אם כשאני מתפלל אני מחכה שפתאום יבוא איזה משהו חיצוני וידבר איתי – בעצם אני אומר שהמשהו החיצוני ההוא זר לי, ועוד יותר המשמעות של זה היא להגיד שאני זר לו. אני רחוק ממנו. אני לא חלק ממנו.

בעוד שכאשר אני מתפלל אני רוצה לא להיות זר, אני מתפלל ואני מרגיש שמה שקורה בתוכי הוא איך שהקב״ה מתלבש לגמרי בתוך המציאות. המציאות לא זרה לו, אלא היא חלק מאיך שהוא הבליע את עצמו בתוך המציאות. וככה זה עושה שהמציאות לא תהיה מנוכרת לה׳. היא ממש חלק.

ואז המלך הופך להיות המלך אחשורוש. הקב״ה נהיה המלך אחשורוש.

לפי האמור מדוע לא אומרים הלל על פורים

עכשיו השאלה העיקרית היא האם זה התכלית. נשמע מאוד יפה להגיד ככה, אבל כמו שהגמ׳ אומרת למה אנו לא אומרים הלל בפורים. ישנם שלושה תירוצים. קודם נדבר על השניים ואז על השלישי.

תירוץ אחד שהקריאה היא ההלל. המגילה היא הקב״ה בעצמו. כל פעם שאומרים המלך הוא כמו להגיד שם ה׳ בהלל. עצם זה שאנו מספרים את הסיפור של המגילה.

ויש מי שאומר בדיוק הפוך: אין סיבה בכלל להגיד הלל. למה? כי אין הקב״ה. הקב״ה נעלם. מתי אומרים הלל? כשהקב״ה נגלה אומרים הלל וכשהוא נסתר לא אומרים הלל.

אלו שני תירוצים הפוכים אחד מהשני. התירוץ שאומר שהקריאה היא ההלל הוא בא להגיד שבקריאה אני מהלל את ה׳. והתירוץ שאומר שאני לא צריך להגיד הלל כי אכתי עבדי אחשורוש אנן אומר בדיוק הפוך כי אין סיבה להגיד הלל.

מתי אומרים הלל? כשה׳ מגלה את עצמו. אבל אם הוא לא נמצא – למה להגיד הלל?

יש תירוץ שלישי: לא אומרים הלל על ניסים שבחוץ לארץ. מה רוצים להגיד בכך? לא נגמר הסיפור. יש פה עוד לאן להתקדם. נגיד בצורה כזו – מה התירוץ הזה אומר? להגיד שאנו כבר לא עבדי אחשורוש אי אפשר. להגיד שלא צריך להגיד הלל, גם כן אי אפשר. צריך להגיד הלל, ועדין זה לא כזה מוצלח. יש סיבה למה להגיד הלל, יש סיבה למה לא להגיד הלל. נשארנו בחו״ל לא הצלחנו שיהיה שלם לכן לא אומרים הלל.

מה פורים מצייר בנפש

אחרי שאנחנו מציירים כך אנו צריכים לחשוב – למה אנו מייחלים? הרי גם אחרי שאנו עושים פורים, ולא טוב לחשוב שיש משהו אחרי פורים. פורים זה זהו נגמר הכל בסדר. אבל בכל אופן צריך להבין את הפורים עצמו מהו מצייר לי בנפש, מה הוא אומר לי.

מה בעצם הציור שיש לנו בסוף? שיהיה מלך יהודי שנשוי ליהודיה. לא כמו שלמה ולא כמו אחשורוש. כך יהיה כמו שצריך. אז איך מציירים עכשיו את הציור הזה שאנו רוצים שיהיה?

למה אנו נהיים נכריים כאשר המלך יהודי? כי אנו מרגישים שאנו זרים לקב״ה. איך אנו הופכים שגם ה׳ נוכח וגם אנו לא זרים לו?

אז קודם כל כמו שפה אנו מציירים מלך בגשמיות, לפני שאנו מציירים את ה׳ אנו מציירים את ההופעה שלו במציאות – שלמה ונשים נכרות, אחשורוש ואסתר. אם כן, מהו הציור של יהודי שנשוי ליהודי שהוא המודל שלו אנו מחכים?[ג]

המסירות נפש המיוחדת של פורים

לפני כן נדבר קצת על המסירות נפש שיש לעם ישראל. מהי המסירות נפש המיוחדת של פורים?

[ג] יש על זה ווארט של הרב יצחק, נזכיר אותו רק לשם השעשוע:
הייתה פעם חתונה, שהתחתן אלמן עם גרושה. ובגלל שאין שבעה ימים, לכן סעודת החתונה והשבע ברכות יוצא היינו הך. אז ישבו והתוועדו, הרב יצחק דיבר שם. הוא אמר – מה זה אלמן שמתחתן עם גרושה? הוא אמר שלמרבה הפלא היה כך אצל הבעש״ט. הילדים שלו נולדו כאשר היה אלמן מהזיווג ראשון ונשא אישה גרושה בזיווג שני. הרב יצחק שאל – למה ה׳ עשה ככה בהשגחה פרטית? הוא אמר שזה משל לקב״ה וכנסת ישראל. בהתחלה היו צדיקים גדולים נביאים כל הצדיקים אבל הם כבר מתו ולא נשארו כל כך. הצדיקים הגדולים מתו אז הקב״ה כמו אלמן, אין לו עם מי להתחתן. אבל אחרי זה כנסת ישראל הם לא כאלה צדיקים, אלא הם כאלה שהיו מחוברים לכל מיני דברים ליצר הרע ואחרי זה החליטו להתגבר ולעשות תשובה הם נהיו בעלי תשובה, כמו גרושה שעזבה את הבעל הקודם שלה, ולהתחתן עם הקב״ה. הוא אומר שככה החיבור של קוב״ה עם כנסת ישראל הוא כמו אלמן שנשא גרושה.
היה מאוד משעשע איך הרב יצחק הצליח לשמח אותם במובן הפרטי, וכן ההסתכלות איך הוא מסתכל על הבעש״ט ואיך הוא משל לכל מה שקורה פה.

מרדכי ואסתר נכנעים להשגחת ה׳ לגמרי. הם יכולים להתחמק מהשגחת ה׳, אבל המסירות נפש היא שהם לא מוכנים לזוז מההשגחה. הם לא חייבים על פי דין לעשות צלקת באסתר, זה רק יותר כדאי. היא אנוסה. ממילא יוצא משהו מיוחד. שהמסירות נפש זו הנכונות לקבל את מה שה׳ אומר.

זה מבהיל קצת מה שאנו אומרים עכשיו. לשם כך צריך להיות אסתר הצדקת. באופן פשוט אני חושב שאני צריך לעשות הפוך ממה שהמציאות גוררת אותי אליה. פה אני כאילו נכנע לקב״ה – אם אתה לוקח, לוקח. הנכונות לקבל את מה שה׳ עושה לגמרי היא משהו מפתיע.

<u>שאלה:</u> הפסוקים שציטטת הם הפוכים, המסירות נפש היא לא יכרע ולא ישתחווה וכאשר אבדתי אבדתי.

<u>תשובה:</u> עיקר המסירות נפש היא שהאדם נכנע לקב״ה לגמרי. ואם הקב״ה החליט להנהיג אותנו כך, שנהיה כפופים, אז אנו כפופים אליו. ואני לא מנסה להיות אחרת. אם לקב״ה נחמד להיות מחופש למלך גוי, אז גם לי נחמד להיות נשואה למלך גוי. זה באמת מפתיע, ההכרעה הזו.

מרדכי מכריע שתי הכרעות הפוכות: על עצמו לא יכרע ולא ישתחווה, ועל אסתר בדיוק הפוך שלא תתנגד בכלל. ההבדל הוא, בקיצור, שמרדכי לא מוכן לקבל את מה שהמן רוצה (ולא המלך). הוא לא מוכן שיהיה פה את המן ולא את המלך. איך אני יודע שרק מול המן הוא לא רצה להשתחוות? כי מכלל לאו אתה שומע הן. להמן הוא לא ישתחווה אבל לאחשורוש ודאי שהוא השתחווה, מן הסתם הוא התשחווה בפישוט ידיים ורגליים, כמו שצריך להשתחוות למלך. ברור שהעמידה האיתנה היא מול המן ולא מול אחשורוש (הרי אין בזה שום איסור).

בעצם הכוונה היא להגיד שהמסירות נפש היא להיכנע להיות מוכוון לגמרי על הקב״ה. מה שהקב״ה רוצה. מתי אני לא מכוון על הקב״ה? כשאני מכוון על מה שמצויר לי. אם אני חושב מהי יהדות ואני לא מוכן לוותר על כך – אני כבר לא מוכן למסור את הנפש. אבל מרדכי ואסתר לא שומרים על היהדות אלא על הקשר עם ה׳, ולכן כאשר הקב״ה מחליט להתחפש לענייננו לאחשורוש הם נכנעים לגמרי. אם זה מה שהקב״ה רוצה – זה מה שיהיה. ובעצם אסתר רוצה למצוא חן בעיני המלך הכוונה שאיך שה׳ רוצה להנהיג שינהיג. ועל זה מרדכי ואסתר הולכים עד הסוף.[7]

העבודה שאנו לוקחים לימינו

אחרי שאמרנו את זה, שהמסירות נפש היא לא על האופי של החיים שלי אלא

[7] יש בהמשך הרבה מה לפלפל איפה זה כאילו משתנה ולמה זה משתנה. אבל אני רוצה לדבר רק על המסירות נפש – שאני לגמרי מקבל את מה שה׳ רוצה.

על לעמוד ישר מול על הקב״ה. עכשיו נסביר מה ההבדל בין העבודה של ימי מרדכי ואסתר לעבודה שאנו לוקחים ממרדכי ואסתר עד אלינו.

להיות במסירות נפש לגמרי על מה שה׳ רוצה ואיך שה׳ מתחפש – זה מה שאנו מקבלים שם. אבל כמו שאמרנו זה איך שה׳ מתחפש. מה קורה כשה׳ מפסיק להתחפש? אבל אנו רוצים שהמסירות נפש תהיה לנו לגמרי על הקב״ה.

אז במקום שאנחנו נרגיש שהקב״ה מתחפש למלך גוי אנו רוצים להגיד שלא רק שאני מכווין את עצמי לגמרי למה שה׳ רוצה ומה שה׳ מחליט להתענג, אלא אני יכול להיות זה שגם יכול להתנהג או כמו הקב״ה או כמו אחשורוש – איך שרוצים. אני לא רוצה להיות כמו מרדכי, אלא בעצם אני רוצה להיות עם כל העבודה של מרדכי ואסתר להיות כמו אחשורוש. זה להפוך להיות שיהיה מלך יהודי ומלכה יהודיה.

הנקודה היא שבזמן מרדכי ואסתר להם הייתה מסירות נפש למלך. מה שהקב״ה בא לו שיעשה. הוא רוצה להיות כמו גוי – אנחנו איתו. מה שהוא רוצה. ודווקא כשהוא רוצה להיות כמו גוי – במה הוא בוחר? בזה שעושה מה שהוא רוצה.

כשאנו רוצים לקחת את זה איתנו ולהתקדם, אנו רוצים להיות כמו אחשורוש. כמו שהגמרא אומרת[ה] שכשקוראים את המגילה צריך לקרוא את תוקפו של אחשורוש ולא תוקפו של נס. תוקפו של נס היינו שה׳ זר למציאות. תוקפו של מרדכי היינו שאני רוצה להיות צדיק. תוקפו של המן היינו שהדברים הקשים שיש מובילים אותי לדברים טובים. אבל תוקפו של אחשורוש פירושו של דבר שאני מנסה להיות אחשורוש. זה הראש שלי.[ו]

מלך יהודי ומלכה יהודייה

כאשר אני רוצה שיהיה מלך יהודי ומלכה יהודיה הכוונה שאני רוצה שלא רק שאני אתמסר במסירות נפש לתענוג של ה׳ אלא שאני גם יהיה משל לקב״ה ממש כמו שאחשורוש הוא משל לקב״ה. ושאני יהיה משל לקב״ה כמו אחשורוש זה בעצם להגיד שאני יכול להתענג לגמרי, לעשות מה שבא לי, ומה שהכי בא לי הוא שיהיה לי כזה סיפור בתוכי. שיש לי בתוכי את כל הדמויות של המגילה, ואני נהנה מהמאבק שיש שם, זה סיפור יפה. אבל באמת מה שאני מחפש הוא להרגיש שיש לי תענוג מכך שיש הקב״ה שנהנה מכך שיש עולם. וזה הופך להיות התענוג שלי.

נסביר זאת יותר במציאות: אני יכול להגיד שיש לי תענוג מלאכול מעדנים וכל

[ה] מגילה יט, א.

[ו] כתבנו עכשיו ווארט יפה. על סדר המגילה כתבנו הרבה ווארטים. אחד היפים הוא שכשהוא כותב ליהודים על פורים הוא לא כותב בשם המלך אחשורוש. עד אז הוא כותב בשם המלך, ומכאן ואילך הוא כותב כאילו הוא המלך אחשורוש. כאשר המלך כותב הוא לא כותב בשם המלך. כאשר מרדכי כותב את הפורים הוא לא כותב בשם המלך.

מיני תאוות. אני יכול להגיד שיש לי תענוג מדברים שבקדושה. אבל בשניהם יש לי תענוג ממשהו. או מתאוות או מקדושה. תענוג מדברים שבקדושה הוא תענוג שיש בו בסופו של דבר קצת סיפוק.

מתי זה לא סיפוק? כאשר יש לי תענוג מעצמי (הכי גרוע לכאורה).

הקב״ה כל כך מתחפש, לא למלך גוי. מלך גוי כמו אחשורוש רוצה שיהיה לו תענוג מעצמו וכל התענוג שיש לו – הוא גוי, מהו תענוג? תאוות. זה מה שהוא יודע. אבל הוא כל כך משל טוב שאם יש יהודי בתוך הסיפור וגם גוי, בסוף הוא יודע במי לבחור. הוא יודע לבחור במרדכי ולא בהמן. המן מקנא בו ומרדכי חושב שבאמת יש בזה משהו. מה הכוונה יש בזה משהו? הוא מוצא שהוא משל לקב״ה. רק שהוא המשל. והמשל לא יודע שהוא המשל. הוא רק המשל.

כשאנחנו רוצים להגיד שיש לנו תענוג מעצמנו, לאדם לא יכול להיות סתם תענוג מעצמו. אבל היום, ככל שיש יותר מודעות. מה מתקדם בדורות האחרונים (בעיקר מאז גילוי החסידות)? בעיקר שיש יותר מודעות. לכן הפסולת של החסידות היא הפסיכולוגיה. צריך להמשיך את האותיות פס- ולת של החסידות. הרבה אנשים שלומדים חסידות חושבים שמדובר רק על הנפש ובכלל לא באלקות. יש כאלה שחושבים שכאשר לומדים קבלה מדברים באלקות ובחסידות מדברים על הנפש. אבל זה לא נכון. כאשר מדברים חסידות הכוונה שאני מדבר על כך שיש משהו אלקי בתוכי. לכן אני יכול לדבר. לדבר קבלה זה כמו לדבר על משהו שאני זר לו. וכשאני לומד חסידות – זה לא זר. אין פה שום שניות בכלל.

כשאני רוצה להבין מה התענוג שיש, שהתענוג העצמי שלי הוא שאני בעצם אלקי. וככל שיש לי יותר מודעות להבין מי אני ואני באמת מבין שאני משהו אלקי כך התענוג שיש לי הופך להיות כמו המגילה. שיש מלך, ויש לו תענוג להיות מלך שהעניין של המלך שיהיה לו תענוג. זה העניין של המלך. עד כדי כך הוא שקוע בתענוג. איפה רואים שהוא שקוע בתענוג נטו בצורה מוצלחת? שאין לו בעיה, והוא אפילו נהנה שאחרים נהנים. ״לעשות כרצון איש ואיש״. זה סימן שהוא באמת נהנה. כי בד״כ כשאני רואה מישהו אחר נהנה, אם אני נהנה זה מעורר קנאה. ואיזה דמות זה במגילה? זה המן. אני נהיה המן. הוא מקנא במלך אחשורוש. אז אני נהיה המן. מתי אני נהיה אחשורוש? למה אחשורוש הוא משל מאוד טוב? כי הוא כל כך שקוע בתענוג, שהוא רוצה שכולם יהיו שקועים בתענוג. הוא רוצה להיות מלך שהעניין שלו הוא שהוא מתענג. לא על חשבון אף אחד.

לגבי כל הסיפור של ושתי. הוא לא יודע מה לעשות. להביא אותה בעל כרחה? אי אפשר. כרצון איש ואיש. עד שאומרים

לו שיש הבדל בין גברים לנשים[7], אבל זה לא מובן מאליו אצלו. המלך אחשורוש הוא מאוד מיוחד. כל כך שקוע בתענוג שצריך לשכנע אותו...

למה זה לא כזה פשוט לו? כי יש לו עוד תענוג שאנו לא רגילים לחשוב עליו כתענוג – הוא נהנה להתרגז. נהנה להיות עצבני. הוא לא עצבני להיות עצבני. הוא פשוט נהנה מזה נכנס לזה כל כולו. וממילא פשוט זה לא מפריע לו – הוא נהנה מזה. הוא לא כזה לחוץ לפתור את הבעיה, כי הוא כל כך נהנה מהכעס שלו עליה, אחרי זה מה אכפת לו מה יקרה איתה הרי את ההנאה שלו הוא כבר הרוויח. כבר התעצבן חבל על הזמן. מה שאני רוצה להגיד הוא שהיכולת להתענג היא מאוד מיוחדת.

והעבודה שלנו היא להיות לא רק מרדכי אלא להיות גם אחשורוש. זה לקחת את פורים לימות המשיח. אלא שאחשורוש הוא רק משל ואנו צריכים להיות המשל והנמשל ביחד. המשל והנמשל ביחד הוא שאני יכול שיהיה לי תענוג עצמי בגלל שאני מרגיש שבסופו של דבר יהודי הוא משהו אלקי. מרדכי בוחר במלך אחשורוש. ואנחנו צריכים להיות בעצמנו המלך אחשורוש.

נגיד זאת יותר חריף: הסיבה העיקרית שמשיח לא מגיע היא בגלל שנאת חינם. איפה זה בא לידי ביטוי? שלצייר שיהיה מישהו שיהיה לו כיף, הוא יהיה המלך, ולו יהיה תענוג, ואנחנו נשב ונקנא בו? לא מוכנים. זה נקרא שנאת חינם. זה עמלק שקיים היום חזק. עדיין קשה לנו להשתחרר ממנו. קשה לנו לצייר שאנו רוצים להרגיש מה זה תענוג שהוא בלי קנאה.

אז היה צריך להאריך בחלק הזה, אבל אולי בראשון הבא נאריך ונסביר יותר טוב את הנקודה הזו.

הסברנו בעיקר איך זה אצלנו, אבל איך בונים מדינה ככה על כך נדבר בשיעור הבא.

---

[7] יש הרבה מה לדרוש על זה. במיוחד בדור שלנו עליית הפמניזם שגם קשור להמון מודעות עצמית.

שער הכוונות – דרושי חג הפורים

ה' יתברך חפץ מאוד בקשר איתנו, עם ישראל. הקשר בינינו הוא קשר חי, מלא תנועה, שתמיד הולך ומעמיק. כל חג הוא קומה חדשה בקשר שלנו עם ה', כל יום טוב שאנו מציינים מגלה ממד פנימי שעד כה לא נחשף. האר"י הקדוש, בשער הכוונות, מלמד אותנו כיצד נראה החג מנקודת המבט של ה', ככזה שבא לחדש את הקשר בינינו כפי שעוד לא היה.

ועתה נבוא אל ביאור ענין ימי פורים והמגילה והמרדכי ומעות מגבת פורים והמשתה והשמחה.

[במסגרת מצומצמת זו, נלמד רק את תחילת דרושי פורים, המדברים על עניין ימי הפורים ועל מרדכי, ולא על המצוות המעשיות].

הקשר עם ה' בזמן הגלות

הנה נתבאר אצלנו בדרושי נוקביה דז"א ובענין מיעוט הירח, כי בכל זמן של הגלות עומדים זו"ן [=ז"א –ונוקביה] אב"א [=אחור–באחור] כל ימי החול לולי בשעות התפלה ובשבתות וכיוצא בזה כמו שנתבאר שם.

החל מחורבן הבית הקשר שלנו עם ה' נכנס למשבר, והפסקנו להסתכל אחד על השני. בלשון האר"י היחס בינינו נקרא 'אחור באחור'. במקום להאיר פנים, פנינו מוסבות אחורה, וכל אחד סוחב לכיוון שלו. אנחנו שקועים בעצמנו, בגשמיות, ורוצים שה' ייתן לכך גושפנקא וירצה את העולם הזה שבו אנו מעוניינים. ואמנם גם הוא מתכנס לתוך עצמו, לא מאיר את אורו, ודורש ממנו להתאים עצמנו אליו.

בעיתים מיוחדים מתנוצץ האמון בקשר אף בזמן הגלות. בתפילה אנחנו פונים אל ה' ושמחים בכך שאנו תלויים בו, וה' מצידו מתרכז בתפילה שלנו ומתעניין באמת במילים שיוצאות מפינו. גם שבת היא הארה כזו, זמן מיוחד בו אנו מרגישים בני בית בהיכל המלך, ומתגלה היחוד בינינו. ועם כל זה, את השגרה האפורה הזו חייבים לשנות, הקשר מצפה להתחדשות, כדי שנחזור להיות פנים בפנים.

"למה תישן ה'"

והנה כאשר רוצים לחזור פב"פ [=פנים בפנים] צריך שתקדים בחינת הפלת הדורמיטא [=תרדמה] על ז"א, כדי שתיעשה הנסירה ותוכל לחזור עמו אפין באפין כנזכר בדרושי ר"ה.

שניים שמרגישים שהקשר ביניהם מאולץ, והם רוצים להפוך אותו לבחירי, אין להם דרך אחרת כי אם לעבור דרך פירוד. עליהם לשחרר לגמרי, ולשדר כל אחד לשני שהקיום שלו מצד עצמו חשוב לו הרבה יותר מאשר היחס ביניהם בפועל. אבא של ילד בגיל ההתבגרות, שרוצה קשר פנים בפנים עם הבן שלו, לא יוכל להגיע לכך אם הוא ימשיך להתייחס אל הבן כתלוי

וקשור באביו. רק אם האבא יסתכל על הבן כאל אדם שעומד בפני עצמו, הם יוכלו להגיע לקשר פנימי.

כך נהג ה' עימנו, זוהי ה'דורמיטא'. ה' כביכול הולך לישון, ומפסיק לסחוב אותנו. ה' משדר לנו שעצם הקיום שלנו חשוב לו הרבה יותר מהצורה שבה אנו מתייחסים אליו. ה' מעלים את עצמו, והוא כבר לא 'נלחץ' מהשטויות שאנחנו עושים.

אכן בתוך ההיעלמות הזו טמון אמון עמוק. רבי נחמן אומר ששינה היא בחינת אמונה, אדם מצליח להירדם רק כאשר הוא מאמין ש'הכל יהיה בסדר'... ה' הלך לישון כי הוא מספיק מאמין שאנחנו נתעניין בו מצד עצמנו.

סוד הצרה העצומה שהיתה אז לישראל

ולהיות כי ענין מרדכי ואסתר היה בסוף השבעים שנה של גלות בבל כנודע, לכן אז כבר בימיהם התחיל ענין תיקון זו"ן כדי לחזור אפין באפין ויגאלו ישראל, וענין התחלה זו היא ענין הדורמיטא שנעשה אז בימיהם.

וז"ס [=וזה-סוד] הצרה העצומה שהיתה אז לישראל אשר עליו נאמר "והנה אימה חשיכה גדולה כו'" וארז"ל "'חשכה' זו גלות מדי שהחשיך עיניהם של ישראל",

ועניננו הוא לפי שאז היה ז"א בסוד הדורמיטא.

כשמתרחשת הדורמיטא עם ישראל מרגיש שכבר אין לו שום קשר עם ה'. זהו, ה' נעלם, ואין כבר מה לעשות איתו. מלכות אחשורוש היא ביטוי למקום בו אנו נמצאים בקשר עם ה'; אנו נתונים לשלטונו של מלך זר שלא מרגיש אלינו שום קשר. כך כאשר ה' בתרדמה הוא 'זורם' עם העולם לגמרי, ולא מגלה את הנוכחות שלו בתוכו. אם עם ישראל רוצה גשמיות – זה מה שיהיה, תעלה על במת העולם מלכות אחשוורוש ששקועה בחומר.

"וזה סוד הצרה העצומה שהייתה אז לישראל". החשיכה הגדולה הזו, התרדמה של ה', שמביאה לכך שכבר לא מרגישים איתו שום קשר.

ויכוח המן עם אחשוורוש

ונודע כי המן הרשע היה אוסטורלוגוס [=חוזה בכוכבים] גדול כנודע בענין ויפל פור הוא הגורל מיום ליום כו"[ח] ובפרט במ"ש בס"ה [בספר-הזוהר] כי הוא ועשרת בניו כוללים כל עשרה קליפין החיצונים, וידע בחכמתו ענין מיעוט השגחתו יתי על ישראל בימים ההם להיותו בבחי' השינה ולכן חשב ועלה בלבו כי הזמן מוכן לאבד שונאיהם של ישראל, וז"ס ענין ויכוח

[ח] ההבנה הפשוטה היא שהאסטרולוגים מסתכלים על הכוכבים ולפי זה הם יודעים כל מיני דברים, אבל באמת זה הפוך, הכוכבים הם רק ביטויים עדינים של שינויים רוחניים שקורים בעולם. א"כ אוסטורלוגוס זה אחד שמבין בעניינים רוחניים בדקות ושם לב לכל תזוזה קטנה של העצמים הרוחניים, כמו אחד שיודע להסתכל על כל המורכבות של המציאות של איזה בן אדם.

המן עם אחשורוש אם יעלה בידם עצה זו והשיב לו המן ישנו עם כוי ודרשו רז"ל (ראה ספרי דאגדתא על אסתר) "ישן הוא האלוה שלהם". והבן זה.

המן הרשע שם לב לטיב הקשר (או אולי: חוסר הקשר) שבין הקב"ה לבינינו בתקופה הנוכחית. המן קלט את ההסתתרות של ה' מאיתנו, שה' מצוי בתרדמה, והוא החליט שהגיע הזמן לאבד חס ושלום את עם ישראל. על המלחמה התודעתית שמנהל המן כנגד עם ישראל נרחיב יותר בעזרת ה' בהמשך, וכעת נתעכב רק על הויכוח שהיה להמן עם אחשורוש.

מה אחשורוש רצה? ליהנות, וכמה שיותר. הוא לא חיפש הצדקה להליכה שלו אחרי התאוות, ולא הפריע לו שיש אנשים שמנהלים אורח חיים ששונה ממנו בתכלית. בניגוד אליו, המן לא יכול היה לסבול זאת. המן יכול ליהנות מהעולם הזה רק בתנאי שאין שום אפשרות אחרת, רק אם אין עוד יהודים בעולם. למי המן דומה? לאותו אחד שמרגיש שכדי להיות מאושר הוא חייב שאף אחד בסביבתו לא יהיה מאושר כמוהו. אך אחשורוש כל כך נתון בהנאה שלו, שבכלל לא אכפת לו שגם אנשים אחרים נהנים.

בסוף המן שכנע את אחשורוש, כי הוא הצליח להוכיח לו שהיהודים נהנים אפילו יותר ממנו. "ואת דתי המלך אינם עושים" – דמפקי לכולא שתא בשבת היום פסח היום". המן אמר לאחשורוש: אתה

רוצה לראות מה זה הנאה? תראה איך יהודים נהנים בשבת ובפסח!

ולהיות כי הדורמיטא ההיא היא לטובתן של ישראל כדי שתנסר הנקבה מאחורוי ויחזרו פב"פ ויגאלו ישראל ויבנה בית המקדש, לכן התייעצו שניהם כי בזמן ההוא שהאלוה שלהם הוא ישן יקדימו הם לאבד ולהשמיד שונאיהם של ישראל כדי שלא ישארו אפילו מתי מעט שיהיו ראוים לגאולה ועי"כ לא יבנה בהמ"ק.

ונודעי עצת המן מן שמשי ספרא בנו וכתביהם אל אחשורוש הנקי ארתחששתא בספר עזרא (פרק ד') עד שביטלו בנין ב"ה בראותם כי הגיע זמנו להבנות, ודי בזה.

כאשר המן ואחשורוש ביטלו את בנין בית המקדש הם חשבו שהם באמת הצליחו למנוע מה' יתברך להתעורר. הם ראו שעברו שבעים שנה, ולא קורה כלום. כעת הם היו בטוחים שכבר אי אפשר לייצר בתוך המציאות נוכחות אלוקית ישירה כמו שעם ישראל רוצה.

הארת מרדכי

והנה אף בזמן הדורמיטא אין הנקבה ישנה. כי אז מסתלקין המוחין מן ז"א ונכנסין בנקבה כדי להבנות ולתקן פרצופי כדי שתוכל לחזור אפין באפין כנודע בענין דרוש השופר של ר"ה, ובהכרח יש הארה והשגחה זו על ישראל מצידה. וענין אותה הארה היתה ענין מרדכי הצדיק כמו שנבאר בע"ה.

כאשר ה' מרפה את הקשר בינינו, וכבר לא מצפה ממנו לכלום, אז נכנסים לנו מוחין מן ז"א. כאשר ה' אומר לנו שהוא לא רוצה אותנו, אנו נעים בנפש בין שתי תנועות הפוכות: מצד אחד אנחנו מאוד רוצים שה' ירצה בנו, אבל מצד שני יש בתוכנו מקום שמוכן לקבל את זה שלמרות שאנחנו מאוד רוצים בכל זאת ה' לא רוצה. התנועה בנפש מורכבת גם מכך שאני מאוד רוצה בקשר עם ה', וגם מכך שאני מבין שה' לא חייב לרצות. הדבר דומה למקרה שאני ניגש לאדם שפגעתי בו לבקש ממנו סליחה. מצד אחד אני מבקש ממנו שיסלח לי, אך מצד שני אני יודע שאני לא יכול לדרוש זאת ממנו. זה תלוי לגמרי בו.

מרדכי הוא החלק בנפש שרוצה מאוד את הקשר, לכן הוא מתעקש עליו עד הסוף, "לא יכרע ולא ישתחוה". ואילו אסתר מבטאת את החלק השני, היא מקבלת את העובדה שכעת ה' מסתיר פניו ואומר שהוא לא רוצה אותנו והיא לא נלחמת כדי לשנות את זה. אכן, בדרך כלל במצב של נסירה של הנוקבא מהדוכרא אנחנו מיד מתפללים חזק ותוקעים בשופרות (כזכור לנו מראש השנה) ומנסים בכל כוחנו לשנות את המצב לקשר של פנים בפנים. אבל בפורים אנו פתאום מגלים שדווקא במצב הקשה הזה ישנו ביטוי של משהו יותר פנימי. כעת ה' רוצה שאנחנו נתייחס אליו ולא הוא אלינו; ה' מצפה מאיתנו שנתעקש עליו בלי שום תנאים, שלא משנה אם הוא יאיר לנו או לא אנחנו נבחר בו.

פה מתחולל המאבק שלנו מול המן הרשע. המן רואה את ההסתתרות של ה' מאיתנו, ומסיק מכך שה' התייאש מאיתנו. יותר מזה, המן הרשע טוען שהתרדמה הזו נובעת מכך שה' שונא אותנו. ואילו מה אנחנו אומרים? ונהפוך הוא! בתוך ההסתר הזה טמונה ציפייה גדולה. ה' מראה מבחוץ שהוא לא מעוניין בנו, אבל עמוק עמוק בפנים הוא ממש רוצה לראות אותנו בוחרים בו מעצמנו.

את המאבק מול המן הרשע אנו מנהלים בכל יום בחיים האישיים שלנו. בנפשנו פנימה נשמעים שני קולות מנוגדים. המן שבתוכנו מציע לנו ליהנות מהעולם הזה, ואילו המרדכי שבנו מסרב, טוען שהעולם הזה לא מיסב לנו הנאה אמיתית. אך פה המן שולף קלף רציני, וטוען: הרי מה מבין השניים זורם לנו בטבעיות, ועל מה אנחנו צריכים להתאמץ? על תאוות העולם הזה, או על עבודת ה' ועניינים שבקדושה? הנה הוכחה ניצחת לטענתי שלעולם הזה אנו שייכים באמת, ועבודת ה' לא מתאימה לנו בכלל. המן מצביע על ההסתר, על כך שה' לא מושך אותנו אליו, ומסיק מכך שאין לנו ברירה כי אם להשלים עם כך שאנו מנותקים לגמרי, ושייכים לעולם הזה החומרי.

מה עונים לו, לרשע? כיצד מתמודדים עם כזו טענה? כאן עלינו לחשוב בכנות: מה באמת יותר פשוט? הרי עמוק בפנים אנחנו מרגישים לגמרי הפוך: אנחנו באמת רוצים לעבוד את ה', ואנחנו לא נהנים מהמחשבה שהעולם הזה הוא

המקום הטבעי שלנו. אז עצם העובדה שהמן מתאמץ כל כך להחליש אותנו ולנסות להוכיח לנו ההיפך, מלמדת אותנו שלא ממש כדאי לנו להאמין לו...

אז מה למסקנה? נשארנו בספק. אנו נמשכים בטבעיות לעולם הזה, אבל רוצים מאוד לעבוד את ה'. אז מה עושים? פה המן כבר ממש מתבלבל. הרי כשיש ספק, הכלל הוא "שב ואל תעשה עדיף", אם כן במצב שלנו היינו אמורים להיות כמו המן ולתת למשיכה הטבעית להשתלט עלינו... אך אנחנו לא חושבים ככה, כי "שב ואל תעשה" ממש לא אומר שאנחנו צריכים ליפול למטה. דווקא כאשר לא הכל ברור לנו ההכרעה המתבקשת היא לקום ולעשות את מה שאנחנו באמת רוצים[ט]. ובנוגע לרצון הפנימי שלנו אין לנו שום ספק...

כעת מתגלה שדוקא מתוך ה'דורמיטא' אנו מגלים את הרצון הפנימי שבתוכנו. בקשר של פנים בפנים אנחנו אמנם נמשכים אחרי ה' בטבעיות, אבל עדיין אנחנו לא יודעים האם הדבקות בה' היא משהו עצמי לנו. כעת, כאשר ישנו הסתר פנים, מתגלה שה' מאיר בתוכנו הרבה יותר ממה שחשבנו, פתאום אנו מגלים שאנחנו בעצמנו ממש רוצים אותו.

לכן נאמר על פורים שהוא לא יתבטל לעתיד לבוא, "וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים". אפילו בגאולה השלמה בה נהיה עם ה' בקשר של פנים בפנים, עדיין פורים יאיר באור גדול יותר – אור של הבחירה העצמית בה'.

עצת זרש

וכראות המן את מרדכי שע"י היתה הארה והשגחה על ישראל בזמן ההוא נתיעץ עם זרש אשתו ושס"ה יועציו כו'.

וארז"ל כי זרש אשתו היתי מכשפי גדולה ועצתה שקולה מכל שס"ה יועציו, ועלתה עצתם להרוג את מרדכי ולתלותו על העץ הוא זנבה של נחש המשך רגל הקוף כמבואר אצלנו וכנז' בס"ה שיר השירים ודי בזה. ואם ח"ו ככה יעלה יוכל אח"כ לאבד את שונאיהם של ישראל.

זרש מצאה פיתרון: נתלה את מרדכי על עץ הדעת! נתלה את הויכוח שבין המן למרדכי בויכוח שבין הנחש לאדם וחוה. בימי קדם, בא הנחש לאדם וחוה וטען להם שכל עוד הם ממלאים את רצון ה' הם לא יכולים לחיות חיים של בחירה. הם הרי כפופים לרצון של מישהו שעומד מעליהם... איך אפשר לחיות חיים כאלה? 'אם רצונכם בחופש', טען הנחש בביטחון, 'עליכם לעשות הפוך ממה שה' יורה לכם, וכך תהיו אנשים מלאי חופש ובחירה'.

[ט] מעניין לציין את דברי הרב קוק (מובא בחיי הרא"ה עמ' רנא, ובמהדורה החדשה בסוף הערה 98) "הכלל המביא לשפלות ידיים וכל עלבון, הוא הכלל הבדוי המפורסם לדאבון לבבנו, והמקובל יותר ויותר מדאי, כללא ד'שב ואל תעשה עדיף'. ואין אנו יודעים כמה רבו חלליו של הכלל הזה, שאין לו שום שורש וענף בתורה, באמונה, ביראת ה' טהורה, רק בפחד שוא, הבא מרפיון-ידים וחלישות בנפש ויאוש בלתי צודק"

נשמע משכנע? יכול להיות, אבל לאמיתו של דבר זו טעות גמורה. הרי גם אם נעשה הפוך מרצון ה' יהיה זה כי אנו מוכרחים להוכיח שיש לנו בחירה. המחשבה שההיפרדות מה' היא הכרחית כדי לייצר בחירה היא שורש כל הרע. הדבר דומה לנער מתבגר שכדי לזכות בתחושת עצמאות הוא נוהג לעשות תמיד הפוך ממה שאומרים לו; מובן מאליו שאותו נער איננו באמת אדם חופשי, שהרי כל עצמאותו אינה כי אם 'הכרח' בשינוי צורה.

אלא זאת עלינו לדעת, שהבחירה האמיתית אינה בין טוב לרע, בין להישמע לדבר ה' לבין לעבור על ציוויו, כי אלו תמיד ינבעו מהכרח. כאשר אני בוחר בטוב זהו רק מפני שכך ה' אמר, וכאשר אני בוחר ברע זה כי אני מוכרח לעשות הפוך ממה שהוא אמר לי. הבחירה האמיתית היא הבחירה בחיים, והבחירה בחיים זו התחושה הפשוטה שעצם הבחירה שלי היא מתנה מה'. שימת הלב לכך שמצד עצמי באמת לא אמור להיות לי בחירה חופשית, וכל מה שאני בוחר זה רק משום שה' רוצה שאני אבחר.

אז מה בעצם זרש תכננה? היא רצתה להוכיח למרדכי שהוא לא באמת רוצה את ה'. היא רצתה להוכיח לו שההליכה אחרי ה' מונעת ממנו להיות אדם חופשי. זרש רוצה להגיד לכל היהודים: אתם חושבים שאתם רוצים את ה'? אז תדעו שאתם באמת שונאים אותו כי הוא הורס לכם את החיים, הוא לוקח לכם את הבחירה.

ומה בסוף קרה? כיוון שהמן רצה להיות נפרד מהמלך ולהתרומם יותר ממנו לכן הוא נפל, ולעומתו מרדכי עלה לגדולה משום שהוא רצה לעזור למלך ולהיות משנה למלך. ככה זה בפשט המגילה, אך זה גם משל נפלא לענייננו: המן רוצה להיות בלי ה' ולהרגיש שהוא בוחר לגמרי, אבל מרדכי רוצה משהו אחר לגמרי. מרדכי מתבונן בה', ורואה שיש לה' בחירה חופשית אמיתית, והוא פשוט רוצה להיות חלק ממנו.

יסוד אבא מתפשט לחוץ

ואז השי"ת ברחמיו האיר הארת נוקי העליוני והיא גדולת מרדכי ואסתר ועל ידם נושעו ישראל מן הצרה הגדולה ההיא כמו שנבאר, וזה ענין מרדכי והארתו.

דע כי הנה בזמן הדורמיטיא דז"א לא בלבד יוצאין המוחין דז"א מצד נה"י דאימא ונכנסין בנוקי רחל בהיותה אחור-באחור, אלא גם המוחין דבנה"י דאבא, בסוד ויבן ה' אלקים את הצלע דא אבא ואימא [הויי אלוקים זה אבא ואמא]. ונמצא כי כמו בהיות המוחין ההם תוך ז"א היו יוצאים מהם [היינו מאבא ואמא] בי הארות לחוץ, ומבחי הארת המוחין דאבא יוצא יעקב מצד פנים דז"א ומבחי הארת מוחין דאימא יוצאת רחל מצד אחוריו, גם עתה [בזמן הדורמיטא] יוצאות מרחל נוקי דז"א בי הארות אלו ג"כ בלי ספק, ולא עוד אלא שבהיות מוחין הנזי תוך הנקבה נתוספה בחי הארה שלישית משא"כ בהיותם תוך ז"א.

והוא כי הנה בהיותם תוך ז״א היה היסוד דאימא נשלם בחזה דז״א, והיסוי דאבא שהוא יותר ארוך כנודע, היה נשלם בסיום היסוד דז״א ממש, ולא היה יוצא מחוץ ליסוד כלל. אבל עתה בהיותם המוחין תוך הנקבה אשר היסוד של הנוקבי קצר, מוכרח הוא שהיסוד דאבא יתפשט ויצא מחוץ ליסוד נוקבא ולחוץ ותתגלה הארתו בגילוי גמור לגמרי. ונודע כי מה שהיה מתלבש ביסוד דז״א הוא בחי׳ העטרה של היסוד דאבא שהוא בחי׳ המלכות דאבא. ואין ספק כי הארה זו הנגלית ממלכות דאבא היא הארה גדולה עד מאד.

והנה שורש נשמת מרדכי היתה מן ההארה ההיא, ולכן על ידו היתה תשועת ישראל בזמן ההוא. וזה נרמז בשם מרדכי ממש שארז״ל שהוא לשון מורא דכיא מ״ר דכ״י והוא תרגום מר דרור, גם נקי מור עובר, והענין הוא כי ההארה הגדולי׳ ההיא היא מר דרור זך ונקי בתכלית, העוברת מפי יסוד דנוקי׳ ולחוץ וז״ס פי וידי נטפו מר כו׳ עובר. ובזה תבין מעלת מרדכי שעלה לבחי׳ מלכות ומשנה למלך, וז״ס הפסוק ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות תכלת וחור ועטרת זהב גדולה והמשכיל יבין כל פרטי הפסוק זה, ענין יציאה זו מלפני המלך היא רחל, ועטרת זהב גדולה מצד עטרה יסוד דאבא ולכן נקרא גדולה כי החסד והחכמה נקרא גדולה בסוד הגדול הגבור והנורא, גם המעמיק ישכיל היותו משבט בנימין. ודי בזה.

כשאנו מתבוננים על הקב"ה אנו שמים לב לכך שיש את איך שה' הוא בינו לבין עצמו כביכול, ויש את איך שהוא מתייחס אלינו. מה שה' הוא לעצמו נקרא בלשון האר"י 'אבא', והיחס של ה' אלינו נקרא 'ז"א'. בדרך כלל ה' גם קיים מצד עצמו וגם מתייחס אלינו, וכתוצאה מכך אנחנו מתייחסים אליו ועובדים אותו.

אך כאן, בימי מרדכי ואסתר, ה' אמנם קיים מצד עצמו אבל הוא מתעלם לחלוטין מהמציאות ולא מתייחס אלינו בשום יחס, כך שאנחנו לא מרגישים באופן פשוט שכיף לנו לעבוד את ה'. במצב כזה מתגלה שה' רוצה שבתוך המציאות תהיה בחירה חופשית (בלשון האר"י: מוחין דאבא נמצאים בתוך הנוקבא בלי הדכורא). על גבי זה, אנחנו מרגישים שתוקף הבחירה שלנו לא מגיע מעצמנו אלא רק מכך שה' החליט שאנחנו נבחר. הדבר דומה לאדם שנמצא במצב קשה שמצריך כוחות נפש אדירים והוא בוחר לעשות כל מיני דברים. אדם שנמצא במציאות כזו מרגיש תוקף כל כך חזק בבחירה שלו, עד שברור לו שאת הכח לבחור הוא לא המציא מעצמו אלא הוא פשוט קיבל אותו במתנה מה' (ההכרה הזו נקראת בלשון האר"י, שיסוד דאבא מתפשט ויוצא מחוץ ליסוד דנוקבא).

׳ **וראה מה שהארכנו בכך בשיעור על כוונות ק״ש.**

בפורים מתגלה שהבחירה היא חופשית לגמרי והיא לא כפופה להתייחסות. ניתן להמשיל זאת למערכות יחסים מהמציאות, לדוגמא בין בני זוג. לא נכון לומר שהאדם משועבד למשברים שהיו בין בני הזוג בעבר, ושאם מערכת היחסים ביניהם הייתה עד עכשיו כזאת וכזאת ממילא הם תקועים בתוכה לתמיד. למה? כי תמיד יש מקום שבו האדם יכול להחליט שהוא הולך על הבחירה לאין ערוך יותר חזק מכל היחסים שיש ביניהם, בלי שום קשר למה שכבר היה עד עכשיו. זו האמירה של פורים, שהבחירה יותר משמעותית מהכל והיא לא תלויה בשאלה אם קיים יחס בכלל. בפורים מאיר האור של מרדכי שהולך בתוקף על היהדות שלו בלי קשר ליחס שהוא מקבל מה'.

בעקבות ההארה המיוחדת הזו נבנה בית המקדש, אבל עדיין מרדכי ואסתר היו צריכים להישאר עם אחשוורוש, ובעצם עד היום "אכתי עבדי אחשורוש אנן", ונשאר המצב שה' כביכול מתעלם ממנו ואנחנו צריכים לעשות הכל.

התבוננות בסיפורי צדיקים

למה הרבי של הרבי לא פעל ישועות? מהי המידה המיוחדת של רבי זושא? וכיצד מתקשרים אליו?

חסיד אחד היה לו לצדיק רבי זושא מאניפולי ז"ל, שהיה איש עשיר והיה רגיל לנסוע לעתים קבועות לצדיק וליהנות אותו מנכסיו.

עסקיו של אותו חסיד היו מצליחים, והיה תולה את הדבר בזכותו של הצדיק.

ואירע פעם אחת, שבא אותו איש לרבי זושא כשהוא, לא היה בביתו. נסע אז לרבו המגיד הגדול ממזריטש ז"ל.

שאל היהודי את הרבנית: "היכן הוא הרבי"?

השיבה לו: "שהוא נסע אל הרבי".

תמה היהודי: "כלום יש לרבי גם כן רבי"?

השיבה הרבנית: "בוודאי".

שאל אותה שוב: "מיהו אותו רבי"?

והשיבה: "המגיד הגדול ממזריטש".

נמלך אותו יהודי בדעתו: אם אני נוסע לרבי שלי וככה מצליח לי, על אחת כמה וכמה כשאסע לרבי של הרבי, בוודאי יצליח לי יותר ויותר.

חדל היהודי לנסוע לרבי זושא, והתחיל לנסוע אל המגיד ממזריטש. מאז והלאה התחילו עסקיו לרדת מטה מטה. סרה ההצלחה מאיתו.

עבר זמן מסוים, והיהודי ראה כי ברע הוא, ותלה הדבר בעוון עוזבו את הצדיק מאניפולי. החליט שוב לנסוע שוב לרבי זושא.

בא אל הצדיק, ושאלו: "יסלח לי הרבי, אם ארהיב לשאלו שאלה אחת: מדוע כשהייתי נוסע אל הרבי היו עסקי מצליחים, וכשהתחלתי לנסוע אל הרבי של הרבי, שמן הסתם הוא רבי גדול יותר, פסקה הברכה ממני ועסקי מפסידים"?

השיב לו רבי זושא: "הטעם הוא פשוט. אני באמת איננו צדיק

כלל, ולכן כשהיית נוסע אליי ונותן לי מעות, אף על פי שאינני כדאי ואינני הגון, לכן מן השמים לא היו מדקדקים עמך והיו שולחים ברכה במעשה ידיך, אף על פי שאינך כדאי והגון לכך כלל.

אבל מכיוון שהתחלת לדקדק ולנסוע למגיד הגדול ממזריטש, שהוא צדיק באמת, התחילו מן השמים לדקדק אתך לראות אם כדאי והגון אתה לקבל ברכה. משמצאו שאינך כדאי – פסקה ברכה מאיתך" (סיפורי חסידים, סיפור 234).

זהו משהו יפיפה, שחסיד ככה יכול לשאול. משהו פנטסטי, איזה יחס בין רבי לחסיד. זה נקרא 'זוג אוהבים'.

גם התירוץ של רבי זושא בסוף יפה מאוד.

קודם כל, השפלות של רבי זושא מאד יפה. שרבי זושא אומר לו "אני אינני צדיק כלל. אך כיוון שנתת לאנשים למרות שהם בכלל לא ראויים לכך, לכן נתנו לך למרות שאתה לא ראוי לכך".

זה כבר חידוש התיאור הזה, קשה לנו להבין איך אדם צדיק מדבר על עצמו ככה.

לאחר מכן רבי זושא מפרש גם את התנהגותו של החסיד, ולכאורה הוא מפרש אותה לא נכון.

הרי אם רבי זושא חשב על עצמו שהוא לא הגון, זו מחשבה רק של רבי זושא על עצמו. אבל כמובן אותו יהודי לא חשב ככה.

אם כן, אותו יהודי היה צריך להגיד לרבי זושא שהוא טועה, והניתוח שלו לא נכון. איך אפשר להגיד את ההסבר הזה של רבי זושא – שלא דקדקו אחריי כי אני לא דקדקתי, ונתתי לאנשים שאינם הגונים. הרי אותו יהודי לא העלה בדעתו לחשוב שרבי זושא אינו הגון, הוא חשב בדעתו שרבי זושא כן הגון. אם כן, אותו יהודי כן דקדק.

אז כל הפלפול של רבי זושא – לכאורה יש עליו קושיה.

אז אפשר לתרץ, שלרבי זושא שלא אהב למדנים ולא אהב למדנות לא היו קושיות כאלה. בכל אופן, גם לנו רבי זושא רוצה לעזור, גם לאנשים שאוהבים חכמ'ס ופלפולים.

אז גם לנו צריך לעזור להבין את פשט הסיפור הזה. שכן יש פה דבר מוזר, איזו מין טענה זאת, הפוכה מההיגיון לגמרי. אותו יהודי פשוט לא העלה בדעתו שרבי דב בער ממזריטש יותר גדול מרבי זושא. הוא ראה את רבי זושא, והוא היה בטוח שהוא הצדיק הכי גדול בעולם. הוא בכלל לא חשב שלרבי שלו יש רבי. אותו יהודי דקדק מאוד, ומיד כשהוא שמע שיש לרבי גם רבי – אז הוא דקדק עוד יותר.

אז איך רבי זושא הפך את זה?

עכשיו נחשוב רגע מה בכלל רבי זושא רוצה להגיד:

הרי זה המידה של רבי זושא – להגיד על עצמו שהוא לא הגון.

אז אפשר לחשוב בטעות שעכשיו רבי זושא עושה עם המידה שלו שימוש לרעה. ככה אני יכול להסתכל.

בא אליו יהודי, שבאמת רוצה להידבק בצדיקים, והוא אומר לו שהוא לא הגון, ולא כדאי שהוא יקבל ברכה מה׳.

זה גם מפתיע. כך ראוי לצדיק לומר? במקום לברך אותו הוא נותן לו תוכחה?

עכשיו עלינו להבין את שני הדברים האלה ביחד. מה באמת רבי זושא רצה ממנו?

רבי זושא טוען לאותו יהודי: כשאתה נדבק בי – תידבק בי לפי מידתי, כי אתה נדבק במישהו שיכול לראות את עצמו כאינו הגון ואינו כדאי. שכן ככה רבי זושא באמת חשב על עצמו. רבי זושא אומר לו – אתה רוצה להיות קשור אליי? במידה הזו אתה צריך להיות קשור אלי. אחרת אתה לא קשור אלי.

אין הכוונה של רבי זושא לאמר לאותו יהודי – אתה לא הגון, ואני מברך אותך סתם. אלא אתה לא הגון, ואני אומר לך שאתה לא הגון, ואני אומר לך שגם אני לא הגון. ועכשיו שנינו ביחד יכולים להיות חברים וקשורים והכל יהיה בסדר.

במצב כזה, בו אתה קשור אלי, אני אשאר עני מרוד כי לא מגיע לי ולך יהיה לך הרבה כסף כי יהיה לך קשה להיות עני. אז אתה תהיה עשיר ואני אהיה עני, אבל שנינו נהיה ביחד – כי שנינו לא ראויים, אז הכל בסדר.

יש סיפור על רבי זושא שפעם המגיד שלח את אחד התלמידים לרבי זושא ללמוד ממנו כיצד מברכים על הרעה כמו שמברכים על הטובה. הוא שלח אותו, והוא הגיע לרבי זושא, ורבי זושא אמר שהוא תמה על כך שהמגיד שלח אליו ללמוד ממנו את העניין – הרי בכלל אף פעם לא היה לו רע בחיים.

אז איך באמת רבי זושא יכול לברך על הרעה כמו שהוא מברך על הטובה? ידוע שרבי זושא היה עני מרוד וסבל הרבה ייסורים, אבל זה מה שהוא אמר, זו הלשון בסיפור: ״שהוא תמה על הרב המגיד״. רבי זושא באמת לא הבין למה המגיד שלח אליו ללמוד אצלו. כמובן שאותו שליח אומר – ״עכשיו אני מבין למה הרב המגיד שלח אותי דווקא לרבי זושא״. אבל רבי זושא אמר שהוא באמת תמה על הרב המגיד.

מה באמת רבי זושא הרגיש בתוך עצמו?

רבי זושא הרגיש שתמיד ה׳ אתו, באמת לא רע, באמת לא רע לו. ברגעים שהיהודים מסכנים ובאמת רע להם, הם מרגישים שרע להם. אבל לא קרה לו דבר כזה. הוא לא מבין את הרב המגיד, הוא נשאר עליו בצריך עיון.

ואני חושב שגם אף אחד לא ידע לתרץ את הצריך עיון הזה. הוא באמת מרגיש שהוא לא מבין מה הסברא של הרב המגיד לשלוח אליו, כי תמיד הוא מרגיש שה׳ אתו.

אותו דבר ביחס לסיפור שלנו:

רבי זושא אומר לחסיד שלו – שנינו לא ראויים לברכה. אנחנו לא הגונים, ובגלל זה אנחנו מאוד קשורים. אלא מה? יש הבדל, שאני יכול להיות עני, כי כשאני עני ה׳ איתי. ואתה רק אם תהיה עשיר אתה מרגיש שה׳ איתך. בסדר, אז ה׳ ייתן לך את מה שאתה צריך, והוא נותן לי את מה שאני צריך. בסך הכל אנחנו מסתדרים מאוד יפה ביחד...

לשמוח כמו שיכורים

הסבר חסידי־פורימי על הלחן של מו"ר הרב יצחק גינזבורג שליט"א על המילים "ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר"

נגיד משהו מעניין בקשר לניגון ששרנו עכשיו. הרב יצחק סיפר איך הוא הלחין את הניגון (מידי פעם הוא מספר על כל מיני ניגונים, איך הוא הלחין אותם). הוא אמר שכיון שזה פורים, הוא ניסה (מתוך שהוא מכיר הרבה סוגי לחנים) לחשוב איזה ניגון מתאים להלחין "לברברים ששותים בירה בבר בברלין"...

חשבתי להסביר שהניגון הזה נראה כמו שיכור שמתנדנד. לא זוכר איך זה היה קשור בדיוק לבר בברלין, אבל הוא סיפר שיש כאלה שהיו הולכים לשייט, היו שטים בים, והיו משתכרים שם. והם היו מתנדנדים בקצב של המוזיקה ושל הגלים. זה הציור... זה היה חלק מההווי, להתנדנד משכרות בקצב של הגלים ושל המוזיקה. זו הייתה מוזיקה מיוחדת.

בהתחלה כשהרב יצחק ניגן את הניגון, לא קלטתי את זה. זה לא קצב של שיר שמח. אז הוא הסביר שזה קצב לא של שיר שמח, לא של אדם שמנסה להיות בשמחה, אלא של מישהו שיכור שמדמיין שמחה.

שאלה: לדמיין שאני שמח נשמע לי שאני באמת לא שמח. **תשובה**: אדם שהוא לא שיכור, הוא מתאמץ כשהוא שמח. אדם ממש שיכור מדמיין שהוא שמח – והוא פשוט שמח. אם אתה מרגיש שאתה שיכור, הכוונה שכל מה שתדמיין אתה יכול להיות כולך בתוכו. השיכור מדמיין שהוא באמת ב"אורה שמחה וששון ויקר".

שאלה: למה אנחנו צריכים לשיר את זה? אנחנו לא בברלין. **תשובה**: כנראה אתה לא הורג את עמלק מספיק... אם אתה נכנס לו לראש, ואתה נהיה שיכור לגמרי מאהבת ה', שיכור גמור, בתוך השכרות אתה מתחיל לדמיין שאתה שמח והכל טוב אין עולם... הכל "אורה ושמחה וששון ויקר"...

דמויות המגילה בנפש

התבוננות על אחשורוש, מרדכי ואסתר, המן ובגתן ותרש כפי שהם בתוכנו

אדמו"ר הזקן מסביר שיש בחינה של "ראשית גויים" שזה מה שעמלק הוא בחינת עמל, ויש בחינת "אחרית" של עמלק שזה הכעס והאכזריות שיש לו בסופו וזה נקרא נחש.

במקום אחר הוא מסביר יותר באריכות על "ולא ראה עמל בישראל", ש"עמל" זה שהאדם מרגיש שהוא מתאמץ בעבודת ה' וזה שוה משהו, הוא מרגיש ש"מגיע לי, התאמצתי". זה נשמע מפחיד קצת לקרוא לזה עמלק, אבל ככה מתחילות כל המידות רעות שבאדם. זה משהו מאוד דק (עמלק זה נשמע מאוד מאוד גרוע, הוא אומר לא, הראשית שלו היא מאוד עדינה). מה קורה אח"כ? למה זה מגיע ל"אחריתו עדי אובד"? בסוף אתה אומר "אם אתה לא תתייחס אלי כמו שמגיע לי אז אני אתעצבן עליך".

נמחיש את זה יותר טוב על ידי וארט יפה במגילה: אם אנחנו לוקחים את אחשוורוש כדוגמא לקב"ה (שכל "המלך" זה הכוונה לקב"ה, כידוע) אז רואים שאחשוורוש באופן כללי הוא נהנתן שעושה מה שבא לו ולא מתחשב בשום דבר, כתוב במגילה שבגתן ותרש ביקשו לשלוח יד במלך אחשוורוש, למה הם ביקשו? (אני מערבב משל ונמשל ביחד) הוא נהנתן מאוד גדול ואותם זה מעצבן שיש מישהו שנהנה מהחיים ועושה מה שבא לו. זה מעצבן, כל אחד יכול לשים לב בתוכו שאם הוא רואה מישהו אחר נהנה יש לו כווץ' בלב, יש לנו יצר הרע, אני אומר לעצמי "אני לא כ"כ טוב לי בחיים, למה לו כזה סבבה?", זה דק, אבל באיזשהו מקום אני אומר "הלוואי שלא יהיה לו" (כמובן שמיד אני אומר "לא התכוונתי, אפילו לא חשבתי על זה"). אז בגתן ותרש זה עצבן אותם שיש אחד שנהנה מהחיים אז הם החליטו להרוג אותו. נגיד את זה בעבודת ה' (פשוט, לא מסובך): לחשוב שהקב"ה משועשע מעצמו ונהנה מעצמו והכל בסדר אצלו זה מעצבן אותנו, אנחנו מעדיפים לא לחשוב על זה, אנחנו לא חיים ככה והוא כן. אז הדבר הראשון שיהודי (ובמגילה – מרדכי היהודי) צריך לעשות זה לומר "אני רוצה כל פעם לחשוב שבאמת הקב"ה משועשע וטוב לו ונחמד לו וכל מה שהוא עושה הכל סבבה, הוא משתעשע", זה הדבר הראשון שיהודי צריך לשים בדעתו שהקב"ה הוא מקור כל התענוגים וכל מה שהוא עושה הוא משתעשע ושום דבר לא חסר מבית המלך וגם כל העולם הזה זה שעשוע אחד מאוד גדול וזהו, אז הוא מציל את המלך.

היינו חושבים שאם יש יהודי כזה שמציל את המלך אז המלך צריך לתת לו

שכר, אבל כאן המלך אמנם כותב את זה בספר הזכרונות אבל מיד כתוב "אחר הדברים האלה גידל המלך אחשורוש את המן", אחרי שיהודי עובד את הקב"ה דבר ראשון שהקב"ה עושה זה שהוא מגדיל את המן. הקב"ה עושה מה שבא לו, וזה דווקא בגלל שהיהודי אמר שהקב"ה עושה מה שבא לו אז הקב"ה אומר "הנה אני עושה מה בא לי"[א]. נגיד את זה בתוך האדם ממש פשוט, ברגע שאני החלטתי שאני למרות כל הבאלגנים שיש לי בחיים אני אין לי בעיה אני מסתכל על הקב"ה שהוא עושה מה שהוא רוצה ואם מישהו בא אומר לי "אל תסתכל על זה, זה לא טוב לחשוב ככה שאצלו זה סבבה ואצלנו לא", מין בגתן ותרש כזה, אתה הולך למלך ומלשין עליו, באותו רגע אתה מרגיש שאתה הצלת את הקב"ה, אם אתה חושב שאתה עשית טובה לקב"ה הפכת להיות המן. זה נקרא "ראשית גוים", ככה מתחיל המן. מה הכוונה שהמלך גידל את המן? הקב"ה אומר "אין בעיה, אתה רוצה עכשיו לחשוב שאתה הצלת אותי ולא אני המלך אלא אתה כאילו המלך, שבזכותך אני קיים, בסדר אני מאפשר לך את זה", (כמו שחז"ל אומרים "המן מן התורה מנין? המן העץ", מה הקב"ה היה צריך לעשות לאדם הראשון מיד אחר החטא? הוא היה צריך להרוג אותו, אבל הוא מאפשר לו, זה נקרא המן. עצם זה שהוא מאפשר שיהיה דבר כזה מישהו שרוצה להחליף את המלך.

בסוף לאיפה זה מגיע? שהמלך שואל אותו "מה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו?" הוא אומר לו שהוא בעצמו יהיה המלך (הלבוש והסוס והכתר של המלך). זה כבר מתחיל להגיע ל"אחריתו עדי אובד", מה זה "אחריתו"? זה הכעס, ההתחלה זה רק זה שהוא "עמל" יש לו עמל, כאילו מרדכי והמן זה הכל בתוך הבן אדם, אחשוורש זה מה שיש לבן אדם שהוא יכול להגיד שבאמת יש מקום שהוא תענוג גמור, זה נקרא אחשוורוש, תענוג גמור זה רק הקב"ה שהוא משתעשע ומתענג מעצמו וברגע שיש לך קושי עם זה אז בא מרדכי, היצר הטוב, ואומר "לא", צריך להיזהר יש הקב"ה, אבל ברגע שהוא מרגיש שהוא הציל את הקב"ה, את המקום של התענוג בנפש, מיד הוא מגדל את ההמן שבתוכי, אחד שרוצה להיות עם תענוג כמו הקב"ה שיש לו תענוג מעצמו. ואז הרצון הזה מתאפשר אבל בתוכו יש המון רוע, כי בסופו של דבר זה מעצבן אותי שאני צריך לקבל אישור ממישהו אחר, המלך משועשע מעצמו באמת אבל אני רק 'רוצה' להיות משועשע אז יש לי קושי עם עצמי זה נקרא המן. אז "ראשית גויים" זה "עמל", מה

[א] אפשר לחשוב שזה לא הפשט במגילה וגם אני עושה מה שבא לי. אבל באמת זה ממש הפשט. אחשוורוש הוא לא היה סתם עושה מה שבא לו, אלא באמת זה היה אידיאולוגיה גדולה אצלו, והשאלה העיקרית היא האם עכשיו הא יהיה אסיר תודה ליהודי ואז הוא לא יעשה מה שבא לו ואז זה לא טוב כי כך הוא יאבד את המלכות שלו, משום שכל המלכות שלו זה מזה שהוא עושה מה שבא לו.

ש"אחריתו" זה "עדי אובד" כמו שהוא כועס, המלך כועס גם.

שאלה: איפה האדם אכפת לו מזה שה' נהנה מעצמו? **תשובה**: זה לא מפריע לך?! **שאלה**: לא מספיק חשבתי על זה. **תשובה**: באמת זה שלא מספיק חשבת על זה זה בגלל בגתן ותרש, הבגתן ותרש שיש בתוכי הצליחו כאילו להרוג את הקב"ה, את האמונה שלי בה', את הנוכחות שלו, את התחושה שהוא משועשע מעצמו, זה בגלל שהמרדכי היהודי שלי לא נלחם בהם. שוב, בגתן ותרש זה המקום בנפש שאני לא רוצה לחשוב שהקב"ה משועשע, לא כיף לי לחשוב שאני עובד קשה והוא משועשע, אז הם רוצים לעשות שאתה לא תחשוב על הקב"ה.

שאלה: כתוב שבגתן ותרש אמרו "מיום שבאת זו לא ראינו שינה בעינינו בא ונטיל ארס בספל כדי שימות". **תשובה**: אסתר זה באמת עוד לפני מרדכי, עוד לפני שהם ביקשו לשלוח יד הגיעה אסתר ואמרה שהיא מתמסרת מלך בפשיטות, כלומר שהיא רוצה שהוא יהנה, זה ממש הציור ככה, שהיא מפקירה את עצמה בשביל שהוא יהנה[ב]. כאילו אני אומר "אין בעיה, הקב"ה רוצה להינות? אני זורם איתו", ואז ה"בגתן ותרש" הם התגובה לזה, זה באמת נכון, זה מתחיל מאסתר מזה שהיא מתמסרת לגמרי. מה שהמלך משתעשע מצד עצמו אין לנו השגה בזה, ככה מתחילה המגילה. אחשוורוש הוא חי רק את הרגע הזה, אין לו שום מחשבה של עבר ועתיד, אין כלום. לכן הוא דומה לקב"ה, הכל אצלו בהוה, גם העבר וגם העתיד בהוה. אצל ושתי זה הפוך, היא נכדה של נבוכדנאצר שהוא יודע את כל ההסטוריה של כל העולם הוא אומר לושתי מה תרוויחי מזה שאת יודעת את כל ההסטוריה אם את לא יודעת לחיות אפילו רגע אחד, העיקר זה עכשיו "אכול ושתו", זה המחלוקת בין הפרסים לבבלים.

שאלה: איפה אני חושב שאני מציל את הקב"ה? **תשובה**: שלמרות שיש לי קושי לחשוב שאצל הקב"ה באמת הכל זה שעשועים הכל זה מה שהוא רוצה הכל זה סבבה, בכל אופן אני מחליט ללכת על זה, אני לא רוצה להתייחס לקשיים האלה, אני לא רוצה להתייחס לזה שלי קשה עם זה שלו כיף ושאני כאילו אמור להתמסר לכיף שלו, אסתר זה כאילו להתמסר לכיף שלו. באופן פשוט מה סתם בן אדם חושב? אני צריך לעבוד קשה בשביל שהוא יהנה?! כתוב "נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני" אולי שאני אגיד והוא יעשה רצוני, למה דווקא הוא? אנחנו 'דוסים' אז אנחנו מדחיקים את זה שזה מעצבן אותנו. אחרי

[ב] כך נראה מזה שמצד אחד הגמרא בכתובות (מח.) אומרת "מנהג פרסיים שמשמשין מטותיהן בלבושיהן", ומצד שני הגמרא במגילה (יג.) אומרת "ותלקח אסתר אל המלך אחשורוש אל בית מלכותו בחדש העשירי הוא חדש טבת ירח שנהנה גוף מן הגוף". דהיינו בד"כ אצל הפרסים כל אחד שומר על אישיותו ולא מתבטל לבן זוגו אבל אסתר לא היתה כזאת.

שאתה מרדכי היהודי אז פתאום ההמן שלך גדל מאוד, "אני החלטתי שאני מוכן ללכת על הקב"ה".

מרדכי היה חכם אמר לה לא להגיד, "אין אסתר מגדת את מולדתה ואת עמה" לא רוצה שיהיה עבר לא עתיד לא כלום, יש את השניה הזאת וזהו, אל תהיי כמו ושתי, ושתי זלזלה באחשוורש יש הסטוריה שלימה יש עולם שלם, גדול. הוא אומר מה פתאום, יש את השניה הזאת. אז מרדכי אומר לה "אל תגידי לא את מולדתך ולא את עמך, לא כלום, עכשיו זה בסדר? סבבה? תחיי את השניה הזאת". זה מה שהוא אומר לה גם אח"כ "אם החרש תחרישי בעת הזאת" תחיי עכשיו, זה מה שמונח לך בהווה זה מה שתעשי.

כל זה היה כדי להסביר את ה"עמל", מה מרדכי בסופו של דבר עושה אחרי כל הבאלגן הזה? מרדכי הוא לא מתחרט, הוא לא רוצה להרגיש שהוא בגלל שהוא עבד אז מגיע לו, הוא לא יוצא נגד המלך. הוא ממשיך, הוא עדיין שמח בכל מה שהוא עשה, לא בגלל שהוא מצפה לאיזושהי תגובה מהמלך ואם היא לא מגיעה הוא מתחרט שהוא הציל את המלך, לא, בסדר מצוין. לפי זה הסיבה העיקרית שמרדכי לא כורע ומשתחוה להמן בפנים בפנים זה בגלל שהוא חושב שהוא לא המלך אז הוא לא כורע ומשתחוה. הראיה שלאסתר המלכה הוא אומר ללכת אל אחשוורוש, מסתמא גם שם היא היתה צריכה להשתחוות, אמנם לא כתוב אבל סתם באופן פשוט ללכת למלך זה ככה.

ה"עמל" זה ה"ראשית" של עמלק, וה"עדי אובד" הכעס זה ה"אחריתו" של עמלק. אחשוורוש הוא מתעצבן בלי חשבון, חלק ממה שבא לו זה להתעצבן אז הוא מתעצבן, אך המן כשבא לו להתעצבן הוא מתאפק. הזוהר אומר שמי שמתרגז מיד יותר טוב ממי שמתאפק ואחרי זה זה יוצא, ככה הזוהר אומר. כי מי שמתאפק אמנם בחוץ הוא שלם אבל בפנים זה הופך להיות שנאה גמורה, אבל מי שמתרגז הוא סתם עושה מה שבא לו. נשמע מוזר, מי שמתרגז מיד אז כשהוא מתרגז זה בגלל **שהוא** התרגז, אב אם אני לא מתרגז מיד אלא אני מתרגז רק בפנים אז זה לא בגלל שאני עושה מה **שלי** בא אלא אני עושה משהו נגדו, אני עושה כדי **שהוא** לא יהנה, אני פחות עסוק בזה שאני אהנה ואעשה מה שבא לי. אם לא אכפת לי מהשני אלא פשוט עושה מה שבא לי זה פחות מאשר לרצות שלשני יהיה רע. לרצות שלשני יהיה רע זה המן ולרצות מה שבא לי זה אחשוורוש.

לבסומי בפוריא

בדין "חייב אינש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי" כותב הרמב"ם "ושותה יין עד שישתכר וירדם בשכרותו" (הל' מגילה ב, טו), לא ברור מאיפה הרמב"ם לקח את זה שצריך להירדם. ונראה שמה שכתב "וירדם" הכוונה להירדם לרגע כמו שאומרים היום 'להירדם על ההגה', שאחרי שאדם שותה הוא מתעייף ואז הוא מדבר וכהים לו החושים והוא מאבד לרגע את השליטה. 'אין שֵׂכֶל' ו'ישן' אצל הרמב"ם זה אותו דבר (כמו שכתב לגבי שופר "עורו ישנים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם", הל' תשובה ג, ד; וכמו לגבי מזוזה "ויעור משנתו ושגיותיו בהבלי הזמן" הל' סת"ם ו, יג), כלומר, שצריך לשתות עד שהאדם יכנס לתוך עצמו ויאבד את השפיטה של המציאות. אמנם הפירוש הרגיל של "עד דלא ידע" הוא שהאדם יתבלבל (כך כתוב באר"י), אבל נראה שהרמב"ם למד שזה כמו "בין תכלת ללבן" (במשנה ברכות ט:), שאין הכוונה שהאדם חושב שהתכלת היא לבן והלבן הוא תכלת, אלא הכוונה היא שזה מאוד דומה וזה נראה לו אותו דבר; כך גם כאן הפירוש הוא שהאדם צריך להגיע למצב של חוסר דעת כזה שהשכל שלו לא מספיק חד והחושים שלו יתכהו והוא לא ידע להבדיל ביניהם.

אדמו"ר הזקן מסביר בתורה אור (צו.) ש'ארור המן' זה בחינת לא תעשה ו'ברוך מרדכי' זה בחינת עשה, והכוונה עד דלא ידע להבדיל בין סור מרע לעשה טוב א"כ לכאורה אין הבדל גדול ביניהם זה הסור מרע וזה העשה טוב. זה מסתדר יפה עם הרמב"ם שהסברנו שהאדם מגיע למצב שהוא חושב מטושטש ולא חד, אך אין הכוונה שמיטשטשת לו המציאות אלא מיטשטשת לו הסיבה שבגללה הוא נכנס לשמחה. בשמחת יו"ט מתאמצים בשביל לשמוח, רוצים שתהיה שמחה ולכן עושים משתה; אך בפורים המשתה הוא קודם לשמחה, השמחה היא כזאת ששוכחים שרוצים ללכת לשמוח אלא פשוט נמצאים בצורה של נפעל ולא בצורה של פועל, השמחה היא בתוכנו, לא בהשתדלותנו.

אם זה ככה, אז זה יוצא בדיוק הפוך משבת זכור; בשבת אמרנו "זכור את אשר עשה לך עמלק כו' לא תשכח", אך בפורים אנחנו צרכים לשתות עד שנשכח בכלל שיש עמלק. בשביל להבין זאת יש להקדים עניין מחיית עמלק. בפרשת בשלח כתוב "ויבוא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים", ואז כתוב שמשה אומר ליהושע "בחר לנו אנשים וצא הלחם בעמלק. מחר אנכי ניצב כו'", באופן פשוט נראה שעמלק רק באו להילחם אך בפועל לא עשו כלום, לכן חז"ל אומרים שהם רק ציננו את האמבטיה; אח"כ בפרשת כי תצא כתוב רק "ויזנב בך כל הנחשלים אחריך ואתה עייף ויגע ולא ירא אלהים", כתוב שעמלק רק הציקו לנו ובכל זאת שונאים אותם יותר מכולם, זה נראה מאוד מוזר. בחסידות מסבירים

שעמלק, זה מי שיש לו גסות הרוח, עם ישראל היו במצרים ויצאו לעבוד את ה׳ ואז פתאום בא עמלק ו״קרך בדרך״; במילים אחרות: עמלק אומר שעדיף תענוג שאתה יכול להחזיק בידיים ולא תענוג שלא תלוי בך, בתענוג מאלוקות יש בעיה כי אתה לא יכול להיות בעל הבית על התענוג מאלוקות שהרי זה לא זמין לך כמו תענוגי העולם הזה, אם אני נהנה מהקב״ה זה רק אם הקב״ה באמת בוחר לענג אותי וזה לא משהו שאני יכול לתפוס ואי אפשר ככה להנות מהחיים; עמלק בא ואומר שלא כדאי ללכת על דבר כזה, אלא ללכת על תענוג שאתה יכול לתפוס, הקב״ה מחביא את עצמו וזה גורם שהתענוג ממנו לא זמין וזה יוצר שזה כבר לא תענוג אמיתי. זה הפשט שכתוב על משה רבינו במלחמת עמלק ״ויהי ידיו אמונה עד בא השמש״, הוא לא רוצה לתפוס משהו בידיים אלא הוא פותח אותם לקבל.

בעצם עמלק בסך הכל רק תפסו את הנחשלים, אותם אלה שלא היו בדבקות בתוך הענן; הטענה שלנו על עמלק היא על עצם זה שבגללם היינו צריכים להתעסק עם זה שאנחנו לא בעלים על התענוג. ככה אפשר להבין טוב למה שונאים אותו, כי הוא לקח לנו את התענוג מה׳. זה נקרא שעמלק חותך מילותיהם של ישראל, ממש בגשמיות אם אחד מסרס אותך אז כל האנרגיות שאמורות להיות לך כאנרגיות חיוביות הופכות לשנאה, כי בגללו כל תחושת החיות שיש לאדם נגדעה; זה פשוט לשנוא את עמלק, להרגיש שהוא עכשיו הולך לסרס אותי, כי אני רוצה שיהיה לי תענוג מה׳ והוא אומר שלא יהיה לי תענוג מה׳. זה שנאה פשוטה בלי להתאמץ- אם אתה מרגיש שמישהו בא לקחת לך את החיים אז כל העצמה של החיים הופכת לשנאה.

אנחנו באופן פשוט איבדנו את השנאה לעמלק בגלל שאנחנו בכלל לא חושבים שיש תענוג מאלוקות אז אין סיבה שנשנא מישהו שסה״כ נתן לנו תענוגים אחרים, לכן בפרשת זכור אנחנו צריכים להזכיר לעצמינו שהיה לנו תענוג מאלוקות ולקחו לנו אותו ולכן אנחנו צריכים לשנוא את עמלק וזה גורם לנו אח״כ להגיע לתענוג; אך בפורים אנחנו צריכים שתהיה לנו חוויה פנימית בנפש שיש לנו תענוג כזה שאנחנו בכלל שוכחים את עצמנו ולא בעלים עליו וזה מה שגורם לנו אח״כ לזכור את השנאה.

שאלות ותשובות בעבודת ה'[ג]

<u>שאלה</u>: מהי שמחה ולמה החסידות כל כך הדגישה אתה?

<u>תשובה</u>: כאשר באים לענות על השאלה הזו, צריך לשים לב ששמחה זו מילה פשוטה בלשון - הקדש. קודם כל צריך להבין מה הסיבוך שיש לנו כשאנו נתקלים בה - הרי זו מילה פשוטה ! אם נבין את הסיבוך שלנו אתה – אז נבין איזו שמחה אנחנו מחפשים ולמה החסידות שמה עליה דגש בכזו עוצמה.

שמחה - מאמץ או זרימה?

עיקר הקושי שלנו בהבנה של המילה שמחה לא נובע מחוסר הבנה מילולי, אלא בעיקר מזה שכשאומרים לנו לשמוח אנחנו לא מבינים מה רוצים מאיתנו. כולנו מכירים את המצב הזה, שאנחנו נמצאים באירוע, ונעבעך, לא כל כך שמח. אין חיות בריקודים וכולם מרגישים מאולץ. אם פתאום הזמר יצעק "שמחה !, ברען !", זה ישמע לנו פתטי ומגוחך. אנחנו תופסים ששמחה זה משהו שצריך לקרות לבד. אי אפשר לצעוק על בן אדם "תהיה שמח !" ולצפות שהוא יצא במחול ושירי הלל. אם החסידות אומרת לנו לעשות ענין מהשמחה, להתחזק בזה ולהתאמץ על זה - אז לכאורה השמחה הזו נראית כמו הצגה מאולצת, ורק גורמת לנו להרגיש יותר כמה אנחנו עצובים, מבואסים, ושקועים בתוך המיץ של עצמנו...

מאידך, מצאנו גם בתורה שיש מצוה לשמוח- שלשת הרגלים, פורים ועוד. יש לנו הרבה זמני שמחה, ואחת המצוות שצריך לקיים בזמנים האלו, זה לשמח יתומים ואלמנות ועניים. הרמב"ם אף כותב בחריפות נגד מי שלא עושה את זה בזמן השמחה. חלק מהשמחה זה לשמח, וצריך להבין גם פה - מה כל כך חשוב בלשמוח שהקב"ה טרח לצוות אותנו לשמח גם אחרים?

בתור התחלה, צריך לשים לב שיש שתי בעיות בכך שאדם לא שמח- אחת נוצרת מכך שהוא לא שמח, ואחת יוצרת את זה שהוא לא שמח. נתחיל מהתוצאה הגלויה, ולאחר מכן נעבור לשורש.

שמחה רבה אביב הגיע עצב בא...

כאשר יש הרבה שמחה בסביבת האדם, אם הוא כבר עצוב, הוא נוטה להיות עוד יותר עצוב. הרבה פעמים זה מחריף

[ג] נערך ועובד על ידי אורי מאיר ציון הכהן.

דכאונות וקשיים שיש לאדם, ויש אפילו אנשים שממש מפחדים להיקלע למצבים כאלה. אותו דבר גם עם האדם כלפי עצמו. אם הוא מתאמץ לשמח את עצמו, הוא רק נעשה בפנים עוד יותר עצוב, והוא מרגיש שמשהו לא עובד שם. אם נחזור לדוגמא של האירוע עם הזמר שניסה ליצור שמחה באופן מאולץ ונעבד אותה אל תוך התחושות הפנימיות שלנו, נראה שאם אנחנו עצובים ומבואסים, זה שננסה בכח לשמוח זה לא יעזור לנו, אלא רק יגרום לנו להרגיש שאנחנו משקרים על עצמינו ושאנחנו עצובים על שאנחנו לא מצליחים לשמוח. לפני איזה זמן הגיע אלי יהודי שהיה לו קצת קשה בחיים, והוא החליט במשך שנתיים שלש שהוא מתעלם מהכל, נכנס חזק לעבודת ה׳ בשמחה, ואחרי זה נשבר ממש, והגיע למקומות הרבה יותר גרועים ממה שהיה קודם, והיום הוא אומר שהוא מקנא במי שיכול להתעלם מכל הצרות, ושהלואי שהוא היה יכול לעבוד את ה׳ וללמוד כל היום. מה שרציתי להגיד בזה, זה שהרבה פעמים כשאדם שבור זה לא רק כי מישהו אחר מחוץ לו שמח, אלא שלפעמים גם בתוך עצמו כשהוא מנסה להתעלם – וכאן ראוי לציין שלפעמים הוא מצליח להתעלם וזה מצוין – הוא רק מעמיק את המקום העצוב בתוך עצמו. (לכן גם הרגלים הם לא השיא של המועדים, אלא השבת. השבת יותר גבוהה מהרגלים, כי בשבת הענין הוא עונג ולא שמחה. עונג זה יותר מאשר שמחה.)

נסכם רגע – את כל זה אמרנו בשביל שנשים לב שיש לנו קושי עם המילה שמחה. אם אני מרגיש נעבעך ומישהו אחר אומר לי ׳תהיה בשמחה!׳ או שאני צריך להגיד לעצמי את זה – אז צריך להסביר לי את המילה הזו, אחרת כל המושג הזה נשמע לי תלוש ולא קשור. בגלל שאני עצוב אז צריך להסביר לי את זה, כי אחרת אני לא אבין. כשאני מגיע למצב שאני שואל מה זה שמחה – זה בעצם זה כי בפנים אני מרגיש עצוב, ועכשיו אתה אומר לי לשמוח – מה אתה רוצה ממני? כשאתה עצוב – המצב השמח נראה לך תלוש מהמציאות לגמרי. לכן אנחנו לא מבינים מה זה שמחה. שמחה כמו שאנחנו תופסים כרגע, זה שאני מחיה את עצמי, והרי אני לא מצליח להחיות את עצמי!

אין שמחה כהתרת הספקות

כעת, נשאל שאלה שורשית יותר- למה אני לא מצליח להחיות ולשמח את עצמי? הבעיה שלנו היא הספק. חוסר הוודאות. עוד מעט אנחנו מגיעים לחג של הספקות באמונה, עמלק זה ספק, זה קרוב מאד. אדם אומר – אני הולך להתפלל או ללמוד תורה – ואני לא יודע מה רוצים מהחיים שלי, כי אני מרגיש שהקב״ה לא קיים. יש בזה משהו אמיתי, כמו שאנו רואים שגם ביהדות יש מקום שבו אנחנו מכנים את הקב״ה ׳אין׳. כשאנחנו אומרים שהוא בורא יש מאין, אז אנחנו אומרים שהוא אין ומתוך זה הוא בורא את העולם.

אז בשבילנו הקב״ה הוא אין, ואם הוא אין בשבילנו– אז אנחנו לפעמים מרגישים שאנחנו לא תופסים אותו. אנחנו מרגישים חסרי חיות, אנחנו לא מצליחים לדבר איתו ולהרגיש אותו, וגם כשאנחנו מצליחים להרגיש אותו – אז אנחנו בטוחים שזה לא היה הוא שנתן לנו את המתנה הזו, אלא אנחנו ברוב כחנו ועוצם ידינו שהצלחנו להגיע לדרגה הזו... כך זה באמונה, וממילא גם בשמחה. אמונה זה שאתה מאחיז את עצמך במשהו שהוא תלוש מהמציאות, כמו שאחד החברים כאן אמר שהעולם דפוק, ועל רקע זה השמחה מרגישה תלושה ולא קשורה..

נסביר בקצרה למה השמחה תלויה באמונה: אמונה זה שאני מאמין שאני לא עומד בפני עצמי ושאין לי מציאות בפני עצמי, אלא שיש משהו שהוא מחיה ומהוה אותי, ושלי עצמי אין את הכח לעשות את זה. שמחה זה הרגשה של חיות, וממילא כשאני מנסה להחיות את עצמי מכח עצמי ולא מכחו של ה׳, אני נתקל בבעיה, שאני לא יכול להחיות את עצמי, וכשהאמונה שלי לא מספיק חזקה וברורה, אז אני רוצה להחיות את עצמי, והבעיה היא שאין דבר כזה.

האמונה לא תלויה בשמחה, אבל השמחה תלויה באמונה. אם אתה מנסה להחיות את עצמך – זה פרעה, שמנסה להחיות את עצמו. ״לי יאֹרי ואני עשיתני״. שאני אנסה לשמח את עצמי – זה באמת שום דבר. לשמח את עצמי זה לנסות לתלות את עצמי על משהו בשמים בלי שיש שם משהו שיחזיק אותי, ולכן אני מיד נופל למטה. אני צריך לתלות את עצמי על משהו בשמים – ואני צריך שיהיה שם את הקב״ה שיחזיק את זה. אם יש מציאות של ה׳ שמחזיקה אותי – אז אני יוצא מהמציאות, אבל זה לא אומר שאני הופך להיות לא קיים, אלא שאני נהיה אחוז במציאות של ה׳, וזה מה שיכול להחיות אותי.

השמחה- כלי לאמונה

כעת, לאחר שפרסנו את הבעיה עם המילה שמחה ואת השורש לבעיה הזו, נבין גם למה כל כך חשובה השמחה. אם אדם יחליט שיש אמונה וה׳ מחיה אותו ויהיה נתון רק שם ולא יהיה נתון בשמחה – זה לא טוב. כי אם אני מאמין לגמרי – אז גם כשאני שמח וגם כשאני עצוב אני מאמין שיש קב״ה. אבל מה זה שמחה לפי מה שאמרנו? שמחה זה שאני יכול לתת ביטוי במציאות לזה שאני מאמין בה׳. החסידות רוצה להגיד שאני מאמין לקב״ה, ושאני רוצה במציאות כלי לביטוי לזה שאני מאמין לו. שזה שאני מאמין שהוא קיים ושהוא מחיה ומהוה אותי – זה מצליח לרדת ולהיות מופנם עד כדי כך שזה מחיה ומשמח אותי ומצליח ׳לתלוש׳ אותי מהעולם גם בתוך המציאות התחתונה, הרחוקה, ו׳הדפוקה׳ כלשון הבחורים פה, שבה אנחנו חיים. שמחה זה להביא את הנוכחות של ה׳ לתוך המציאות. אם אני

מאמין בה׳ אבל זה לא בא לידי ביטוי במציאות – אז באותה מידה היה אפשר גם למות, הנשמה הרי תמשיך להאמין בה׳. ה׳ רוצה להיות נוכח בתוך המציאות – להיות נוכח בתוך המציאות הכוונה שאני מאמין בה׳, אבל אני לא משאיר את זה רחוק. אמונה נקראת בחסידות ׳כח מקיף׳. כמבואר בחז״ל ש׳גנבא אפום מחתרתא רחמנא קריא׳ – גנב מתפלל לה׳ כשהוא במחתרת. זה מקיף כי הוא מאמין שיש ה׳ והוא יכול לעזור לו, אבל עדיין האמונה הזו נשארת בחוץ – כי הרי הוא לא מקשיב לה׳ שאומר לו לא לגנוב. זה אבסורד. הוא משאיר את הקיום של ה׳ ככה מלמעלה, למרות שהוא מאמין בזה לגמרי – הרי הוא מאמין שה׳ יודע שעכשיו הוא גונב ושהוא במצב מסוכן, והוא מתפלל לה׳ שידאג לו עכשיו, אבל הוא לא מוריד את הקיום של ה׳ מספיק בשביל להגיד שזה שהוא אמר לא לגנוב זה אמור להיות נוגע אלי!

אדם מצליח לגרום לעצמו להיות בשמחה על ידי האמונה – וכך יש לאמונה כלי להתלות בתוכו. אם אני רוצה להיות שמח, אז החסידות אומרת לך – לא תצליח. אבל, אם אתה רוצה לתת כלי לאמונה בקב״ה שהוא יכול להחיות אותך ולשמח אותך ואתה יכול לחיות ממנו – אז זה מצוין. כך נקראות המצוות של שלשת הרגלים – מיכלא דמהימנותא בפסח או צילא דמהימנותא בסוכה. השמחה הגדולה היא בעצם לתת כלי לאמונה כדי שהיא לא תשאר כח מקיף בנפש. כיון שהחסידות רוצה שליהודי יהיה קשר עם הקב״ה – ״ואתם הדבקים בה׳ אלקיכם חיים כולכם היום״ – שהאמונה של יהודי בה׳ תביא לזה שהוא יהיה אדם חי שנמצא בקשר חי עם הקב״ה – לכן החסידות חושבת ששמחה זה דבר כל כך חשוב.

סיכום

אז התחלנו מזה ששמחה זה שאני מנסה להיות שמח – אבל בפנים אני נעשה יותר עצוב. (אגב – גוי שמח רק כי הוא רואה כמה ה׳ אוהב אותנו – שבחוהו כל האומים כי גבר עלינו חסדו). שמחה אמיתית לא יכולה להיות מזה שאני רוצה להיות שמח, זו לא שמחה. שמחה אמִתית נובעת מכך שהקשר עם ה׳ יהיה כל כך חזק, עד שתרצה שהאמונה לא תישאר כח מקיף אלא כח פנימי שמחיה אותך ממש, ואז השמחה תהיה הכלי לאמונה איך להיות בתוך המציאות. זה מה שאנחנו רוצים. כשאדם רוקד ושמח – הוא בונה כלי לאמונה. כשהוא עצוב – זה נראה כאילו הוא לא מאמין בה׳. ברגע שהאמונה מאד יקרה לו והוא יודע שהקב״ה רוצה שהוא יבטא את החיים שלו בה׳ – אז הוא יכול לעשות כלי – את השמחה – ולהחליט שהוא רוצה להיות שמח כדי לבנות כלי לאמונה בה׳.

שנזכה!



בית המדרש
עוד יוסף חי
בראשות הרב יצחק גינזבורג שליט"א